

Muqeddes Kitab

Tewrat 20-qisim

«Pend-nesihetler»

© Muqeddes Kitab 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«Uyghurche Kalam Terjimisi»

Tewrat 20-qisim

«Pend-nesihetler»

Sulayman padishahning (we bashqilarning) hékmetlik sözliri

Kirish söz

Israilning padishahi Dawut peyghember alemdin ötköndin kéyin, uning oghli Sulayman textke warisliq qildi. Shu künlerde Perwerdigar uning chüshide körünüp, uninggha: «**Sen némini xalisang, Mendin shuni tile, Men sanga bérimen**» — dédi. Bu weqe Tewrattiki «1Pad.» 3:5-14te xatirilengen. Sulayman Perwerdigardin xelqini idare qilishqa eqil-paraset sorap: «**Öz qulunggha xelqingning üstidin höküm qilishta yaxshi-yamanni perq étidighan oyghaq bir qelbni bergeysen; bolmisa, kim bu büyük xelqingning üstidin toghra höküm chiqiralisun?**» dep dua qildi.

«Pend-nesihetler» dégen bu kitab, shübhisizki, Xuda Sulaymanning ashu duasigha qayturgan jawabining bir qismidir. Kitabtiki nesihetler emeliyetke we réalliqqa yüzlengen bolup, hemme kishini, meyli bay yaki miskin bolsun kündilik turmushtiki mesililerni heqqaniy, adaletlik we méhribanliq bilen bir terep qilishqa chaqiridu. Shunga «Pend-nesihetler» dégen bu kitab Xudaning Musa peyghember arqiliq Öz xelqi bolghan Yehudiylargha tapshurgan «muqeddes qanun»ning bir toluqlimisidir. Kitabtiki nurghun dewetler xelqlerge «muqeddes qanun»da özlirige bérilgen alahide wedilerni eslitidu, yeni Perwerdigargha itaet qilishning netijisining bextliklikini körsitidu. Xudaning muqeddes qanunida xatirilengen ehdiye asasen, Xuda Özining alahide qowmi bolghan Yehudiylargha iltipat qilghan bu bextler meniwi we maddiy jehetnimu öz ichige alidu.

Kitabta gunahlarning halaketliri her tereptin körsitilidu. Kitabta peqet gunahlarning qiyamet künide Xuda teripidin menggülik höküm qilinidighan halakitila emes, belki bu dunyaghimu tewe bolghan salamatlikimizge, ailimizdiki turmushqa, dostluq munasiwitimizge we pütkül jemiyetke bolghan qorqunchluq tesirliri bayan qilinidu. Gunahning jemiyetning tereqqiyatining jan tomurigha, yeni özara ishenchke bolghan tesirliri körsitilidu. Kitabta padishah we uning xelqi arisidiki munasiwet toghruluq yézilghanliri az. Sulayman bu kitab arqiliq özini teshwiq qilip, özining menpeet-hoquqini közlep, xelqining közini boyimaqchi emes. Eksiche, u ulargha özining Xudaning ilkide ikenlikini eskertip: «**Padishahning köngli Perwerdigarning qolidudur, Perwerdigar qeyerge toghrirlisa, shu terepke mangidu**» deydu (21-bab, 1-ayet).

Kitabning eng muhim we heyran qalarliq yerlirining biri shuki, insaniyet ikki xilgha bölünidu. Kitabta bu ikki xil ademler herxil ipadilesh usuli arqiliq bayan qilinidu. Danalar we nadan-exmeqler (yaki saddilar), tekebburlar we kichik péillar, sadiq-semimiyler we yalg'hanchilar, ishchanlar we hurunlar, bolupmu heqqaniylar we rezillerge bölünidu. Biz qaysi xildikilerge tewe? Mezkur kitab bizge nurghun emeliy misallarni béríp: «qaysi xildiki kishimen?» dégen soalimizgha jawab tépishimizgha yadrem béridu. Uningdinmu muhimi, bizge tüzitish yolini körsitip béridu. Qisqisi, bizni özining teyyarlig'han ziyapitige tekliq qilghan «Danaliq» dégen kishining sözige merhemet qilidu. U bizge: Danaliq ademning

«Pend-nesihetler»

balisidin emes (meyli qanche muhim erbab yaki hoquqdar bolushidin qet'iynezer), belki «**Perwerdigardinla qorqush danaliqning bashlinishidur**» — dep dewet qilidu. Öz-özige, özining eqil-parasitige tayanmasliq kérek, peqet Perwerdigarghila tayinish kérek: «**Öz eqlingge tayanmay, Perwerdigargha chin diling bilen tayanghin**» (3-bab, 5-ayet).

Herbir insan balisigha mundaq intayin qimmetlik wede bérilgenki, kimki danaliqni köngül qoyup izdise, emeliyette axirida Xudaning özi tonughan bolidu: —

«Egerde danaliqqa qulaq salsang,
— Eger yoruqluqqa érishishke köngül berseng,
— Eger eqil-parasetke teshna bolup iltija qilsang,
— Eger yoruqluqqa érishish üçün duayingda yuqiri awazda yélinesang
— Eger kümüşhke intilgendek intilseng,
— Eger yoshurun göherni izdigendek izdenseng,
Undaqta Perwerdigardin heqiqiy qorqushni bilisen,
We sanga Xudani tonush nésip bolidu» (2-bab, 2-5-ayet).

Danaliq we heqiqiy bilim Xudadin kelginidek, shübhisizki heqqaniyetmu peqet Uningdinla kelgendur. Habkkuk dégen yene bir peyghember dégendek: «**Heqqaniy kishi Xudagha tayinish arqiliq yashaydu**».

Bu heqiqetlerni Sulayman öz atisi Dawut peyghemberdin öngengen. Kitabning köp qismi belkim miladiyedin ilgiri 960-yillarda yézilghan.

Pend-nesihetlerdiki «hékmetlik sözler»ning asasiy qurulmisi

Oqurmenler «Pend-nesihetler»diki «hékmetlik sözler»ning köp qismining «ikki qurluq» shekilde ikenlikini bayqiyalaydu. Shu qurulmida bezide bir heqiqet uning eksiche bolghan yene bir heqiqet bilen sélishturulidu; bezide bir heqiqet uninggha oxshap kétidighan yene bir heqiqet bilen sélishturulidu yaki uninggha menisini kéngeytidighan bashqa bir heqiqet qoshulidu; bezide melum heqiqet (uyghurlarning maqal-temsilliridek) oxshitish arqiliq éniqlashturulidu yaki tekitlinidu.

Mesilen, (1) «eksiche bolghan heqiqet bilen sélishturush»:

«**Dana oghul atisini shad qilar;**
Eqilsiz oghul anisini qayghu-hesretke salar» (10:1)
«**Öchmenlik jédel qozghar;**
Méhir-muhebbet hemme gunahlarni yapar» (10:12)

(2) Bir heqiqetni uninggha oxshap kétidighan yene bir heqiqet bilen sélishturush yaki uning menisini kéngeytish:

«**Perwerdigarning ata qilghan berikiti ademni döletmen qilar;**
U berikitige héchbir japa-musheqqet qoshmas» (10:22)
«**Heqqaniyning chiqarghan méwisi «hayatliq derixi»dur;**
Kim dana bolsa, bashqilarni qutulush yoligha qayturar» (11:30)

«Pend-nesihetler»

(3) Bir heqiqetni oxshitish arqiliq éniqlash yaki tekitlesh:

«Adem achchiq su yutuwalghandek,
Közige is-tütek kirip ketkendek,
Hurun ademni ishletkenmu shundaq bolar» (10:26)
«Chirayliq emma tétiqsiz xotun,
Choshqining tumshuqigha altun halqa salghandektur» (11:22)
«Nazaketlik ayal izzet-hörmetni qoldin bermes;
Zorawanlar bayliqni qoldin bermes» (16:11).

Démisekmu, uyghur xelqining maqal-temsillirige oxshash, shu hékmetlik sözlerni chüshinish üçün ularning ikki bölükining (bezide üç bölükining) bir-birige qandaq baghlanghanliqini izdep chüshinish kérek.

Mezmun: —

- (a) Danaliqning insanlarga bolghan xitabi; Sulaymanning Xudani tonughan atisining sözining qimmiti; Sheytanning insangha qoyidighan tuzaqliri; bu dunyagha qandaq yüzlinish (1-9-bab)
- (e) Sulaymanning hékmetlik sözliri (10-29-bab)
- (b) Agurning hékmetlik sözliri (30-bab)
- (p) Lémuélning anisining hékmetlik sözliri — peziletlik ayal (31-bab)

.....

Pend-nesihetler

Pend-nesihetlarning qedir-qimmiti

¹ Israil padishahi Dawutning oghli Sulaymanning pend-nesihetliri: —
² Bu pend-nesihetler sanga eqil-paraset, edep-exlaqni o'gitip, séni ibretlik sözlarni chüshinidighan qilidu; ³ sanga danaliq, heqqaniqliq, pem-paraset we durusluqning yolyoruq-terbiyisini qobul qilduridu. ⁴ Bu pend-nesihetler nadanlarni zérek qilip, yashlarni bilimlik we sezgür qilidu; ⁵ bulargha qulaq sélishi bilen danalar bilimini ashuridu, yorutulghan kishiler téximu dana meslihetke érishidu, ⁶ shundaqla pend-nesihetler hem temsillerning menisini, danishmenlarning hékmetliri hem tilsim sözlirini chüshinidighan qilinidu.

Yashlarga nesihet

⁷ Perwerdigardin qorqush bilimning bashlinishidur;
Exmeqler danaliqni we terbiyini közge ilmaydu.

⁸ I oghlum, atangning terbiyisige qulaq sal, anangning söz-nesihetidin ayrilma; ⁹ chünki ular séning béshinggha taqalghan gül chembirek, boynunggha ésilghan marjan bolidu.

¹⁰ I oghlum, yamanlar séni azdursa, ulargha egeshmigin.

¹¹ Eger ular: — Yür, tuzaq qurup adem öltüreyli;
Yoshuruniwélip, birer bigunah kelgende urayli!

¹² Tehtisaradek ularni yutuwéteyli,
Saq bolsimu, hanggha chüshkenlerde ularni yiqitayli;
¹³ Ulardin xilmuxil qimmetlik mal-dunyagha ige bolup,
Öylirimizni olja bilen toldurimiz.

¹⁴ Biz bilen shérík bol,
Hemyanimiz bir bolsun, dése, —

¹⁵ I oghlum, ulargha yoldash bolma,
Özüngni ularning izidin néri qill!

¹⁶ Chünki ularning putliri rezillikke yügüridu,
Qolini qan qilish üçün aldiraydu.

¹⁷ Herqandaq uchar qanat tuyup qalghanda tuzaq qoyush bikar awarichiliktur;

¹⁸ Lékin bular del öz qénini töküsh üçün saqlaydu;
Öz janlirigha zamin bolushni kütidu.

¹⁹ Nepsi yoghinap ketken herbir ademning yollirining aqiwiti mana shundaq;
Haram mal-dunya öz igilirining jénini alidu.

1:1 1Pad. 4:32; Wex. 3:9

1:5 «yorutulghan kishi» — ibraniy tilida «ishlarni, mesililarni, bashqa ademni obdan chüshinidighan kishi» dégen menide.

1:7 Ayup 28:28; Zeb. 111:10; Pend. 9:10; Top. 12:13

1:11 «...tuzaq qurup adem öltüreyli» — ibraniy tilida «...tuzaq qurup qan tökeyli».

1:12 «Tehtisara» — ölgüchilarning rohliri qiyamet künini kütidighan jay (ibraniy tilida «shéol» dégen söz).

1:15 «Özüngni ularning izidin néri qill» — ibraniy tilida «Putungni ularning yolidin néri qill».

1:16 Yesh. 59:7; Rim. 3:15

1:19 Ayup 8:13

«Pend-nesihetler»

Danaliq sadasi

- ²⁰ Büyük danaliq kochida ochuq-ashkara xitab qilmaqta,
Chong meydanlarda sadasini anglatmaqta.
- ²¹ Kocha doqmushlirida ademlerni chaqirmaqta,
Sheher derwazilirida sözlirini jakarlimaqta: —
- ²² I saddilar, qachanghiche mushundaq nadanliqqa bérilisiler?
Mesxire qilghuchilar qachanghiche mesxirilikdin huzur alsun?
Exmeqler qachanghiche bilimdin nepretlensun?!
- ²³ Tenbihlirimge qulaq sélip mangghan yolunglardin yanghan bolsanglar idi!
Rohimni silerge töküp bérettim,
Sözlirimni silerge bildürgen bolattim.
- ²⁴ Lékin chaqirsam, anglimidinglar;
Qolumni uzartsam, héchqaysinglar qarimidinglar.
- ²⁵ Nesihetlirimning hemmisige perwa qilmidinglar,
Tenbihimni anglashni qilche xalimidinglar.
- ²⁶ Shunga, béshinglarga balayiqaza kelgende külimen,
Wehime silerge yétishi bilen mesxire qilimen.
- ²⁷ Halaket élip kelgen wehime üstünglarga chüshkende,
Weyranchiliq silerge quyuntazdek kelgende,
Siler éghir qayhugha we azabqa muptila bolghininglarda —.
- ²⁸ U chaghda mushu kishiler mendin ötünüp chaqiridu,
Men perwa qilmaymen,
Méni telmürüp izdisimu, tapalmaydu.
- ²⁹ Ular bilimge nepretlenginidin,
Perwerdigardin eyminishni tallimighinidin,
- ³⁰ Méning nesihitimni qilche qobul qilghusi yoqluqidin,
Tenbihimgimu perwa qilmighininglardin,
- ³¹ Ular öz béshini yeydu,
Öz qestliridin toluq azab tartidu;
- ³² Chünki saddilarning yoldin chiqishi öz jénigha zamin bolidu;
Exmeqler rahatlik turmushidin özlirini halak qilidu.
- ³³ Lékin manga qulaq salghanlar aman-ésen yashaydu,
Balayiqazalardin, ghem-endishlerdin xaliy bolup, xatirjem turidu.

Danaliqning méwisi

- 2**¹ I oghlum, eger sözlirimni qobul qilsang,
Nesihetlirimni qelbingge pükseng,
- ² Egerde danaliqqa qulaq salsang,
Yoruqluqqa érishishke köngül berseng,

1:20 «danaliq» — «Pend-nesihetler»de «danaliq» peziletlik bir ayalning süpitide körünidu. Bu «peziletlik ayal» 5:1-14, 6:20-35, 7:6-27, 9:13-18de bayan qilinghan «pahishe ayal» bilen sélishiturulushi «pend-nesihetler»ning muhim bir témisidir.

1:22 «saddilar» — «Pend-nesihetler»de «saddilar» (yaki «nadanlar») dégenning «ögenmigenler», «sawatqa érishmigenler» dégen bashqa xil terjimilirimu bar. «Exmeqler qachanghiche bilimdin nepretlensun?!» — oqurmenler shuninggha diqqet qilghan bolushi mumkin, «danaliq» mushu yerde «nadanlar»gha («saddilar»gha) biwasite söz qilsimu, lékin «exmeqler»ge we «mesxire qilghuchilar»gha biwasite sözlimeydu. Chünki rezil yollarni tutqachqa, ulargha héchqandaq biwasite nesihet tesir qilmaydu (8:4, 9:4, 7-8nimu körüng).

1:24 Yesh. 65:12; 66:4; Yer. 13:10

1:27 Ayup 27:9; 35:12; Yesh. 1:15; Yer. 11:11; 14:12; Ez. 8:18; Mik. 3:4

«Pend-nesihetler»

- ³ Eger eqil-parasetke teshna bolup iltija qilsang,
Yoruqluqqa érishish üçün yuqiri awazda yélinsang,
- ⁴ Eger kümüşke intilgendek intilseng,
Yoshurun göherni izdigendek izdiseng,
- ⁵ Undaqta Perwerdigardin heqiqiy qorqushni bilidighan bolisen,
We sanga Xudani tonush nésip bolidu.
- ⁶ Chünki Perwerdigar danaliq bergüchidur;
Uning aghzidin bilim bilen yoruqluq chiqidu..
- ⁷ U durus yashawatqanlar üçün mol hékmet teyyarlap qoyghandur,
U wijdanliq ademler üçün qalqandur.
- ⁸ U adilliq qilghuchilarning yollirini asraydu,
Ixlasmén bendilirining yolini qoghdaydu.
- ⁹ U chaghda heqqaniyliq, adilliq we durusluqni,
Shundaqla herqandaq güzel yolni chüshinidighan bolisen.
- ¹⁰ Danaliq qelbingge kirishi bilenla,
Bilim könglüngge yéqishi bilenla,
- ¹¹ Pem-paraset séni qoghdaydu,
Yoruqluq séni saqlaydu.
- ¹² Ular séni yaman yoldin,
Tili zeher ademlerdin qutquzidu;
- ¹³ Yeni toghra yoldin chetnigenlerdin,
Qarangghu yollarda mangidighanlardin,
- ¹⁴ Rezillik qilishni huzur köridighanlardin,
Yamanliqning ziyanlirini xushalliq dep bilidighanlardin,
- ¹⁵ Yeni egri yollarda mangidighanlardin,
Qingghir yolda mangidighanlardin qutquzidu.
- ¹⁶ Danaliq séni yat ayaldin,
Yeni shirin sözler bilen azdurmaqchi bolghan yochun ayallardin qutquzidu..
- ¹⁷ Bundaq ayallar yash waqtida tegken jorisini tashlap,
Xuda aldidiki nikah qesimini untugghan wapasizlardindur.
- ¹⁸ Uning öyige baridighan yol ölümge apiridighan yoldur,
Uning mangidighan yolliri ademni erwahlar makanigha bashlaydu.
- ¹⁹ Uning qéshigha barghanlarning birimu qaytip kelgini yoq,
Ulardin birimu hayatliq yollirigha érishkini yoq.
- ²⁰ Shularni chüshenseng yaxshilarning yolida mangisen,
Heqqaniylarning yollirini tutisen.
- ²¹ Chünki durus adem zéminda yashap qalalaydu,
Mukemmel kishi bu yerde makanlishalaydu..
- ²² Lékin reziller zémindin üzüp tashlinidu,
Wapasizlar uningdin yuluwétilidu..

2:4 Mat. 13:44

2:6 1Pad. 3:9,12; Yaq. 1:5

2:16 Pend. 5:3; 6:24; 7:5

2:21 Zeb. 37:29

2:22 Ayup 18:17; Zeb. 104:35

«Pend-nesihetler»

Yashlarga semimiy agahlاندurush

- 3**¹ I oghlum, telimimni untuma,
Dégenlirimni hemishe könglünde ching tut..
² Chünki u sanga beriketlik künler, uzun ömür we xatirjemlik qoshup béridu..
³ Méhriban we heq-semimiy bolushtin waz kechme,
Bularni boynunggha ésiwal, qelbingge pütiwal..
⁴ Shundaq qilghanda Xuda we bendilerning neziride iltipatqa layiq bolisen, danishmen
hésablinisen..

⁵ Öz eqlingge tayanmay, Perwerdigargha chin qelbing bilen tayanghin;
⁶ Qandaqla ish qilsang, Perwerdigarni tonushqa intil;
U sanga toghra yollarni körsitidu..
⁷ Özüngni eqilliq sanima;
Perwerdigardin eyminip, yamanliqtin yiraq bol..
⁸ Shundaq qilghiningda, bu ishlar derdingge derman,
Ustixanliringgha yilik bolidu..
⁹ Perwerdigarning hörmitini qilip mal-dunyayingdin hediyeelerni sunghin,
Étizingdin tunji chiqqan mehsulatliringdin Uninggha atighin;
¹⁰ Shundaq qilghiningda, ambarliring ashliqqa tolup tashidu,
Sharab kölchekliringde yéngi sharab éship-téship turidu..
¹¹ I oghlum, Perwerdigarning terbiyisige biperwaliq qilma,
Uning tenbihidin bezme..
¹² Chünki, ata eziz körgen oghligha tenbih-terbiye bergendeck,
Perwerdigar kimni söygen bolsa uninggha tenbih-terbiye béridu..
¹³ Danaliqqa muyesser bolghan kishi,
Yoruqluqqa ige bolghan kishi némidégen bextlik-he!
¹⁴ Chünki danaliqning paydisi kümüşning paydisidin köptur,
Qimmiti sap altunningkidinmu ziyadidur..
¹⁵ U leel-yaqutlardin qimmatliktur,
Intizar bolghan herqandaq nersengdin héchbirimu uninggha teng kelmestur..
¹⁶ Danaliqning ong qolida uzun ömür,
Sol qolida bayliq we shöhret bardur..
¹⁷ Uning yolliri sanga xush puraqlay turur,
Uning barliqlay teriqiliri seni aram tapqurur.

3:1 «ching tut» — dégen söz ibranıy tilida: «qoghda, mudapie qil» dégen meninimu bildüridu.

3:2 «beriketlik künler» — ibranıy tilida «künlerning uzunluqi».

3:2 Qan. 8:1; 30:20

3:3 «qelbingge pütiwal» — ibranıy tilida «qelbingdiki taxtaygha pütüwal» (Musa peyghemberge tapshurulghan muqeddes qanun ikki tash taxtaygha pütülenidi).

3:3 Mis. 13:9; Qan. 6:8

3:4 «iltipatqa layiq bolisen» — mushu yerde ibranıy tilida «iltipat» dégen söz ikki bisliq bolup, ikkinchi menisi «güzellik»tur.

3:6 «Qandaqla ish qilsang,...» — ibranıy tilida «Barliqlay yolliringda,...».

3:6 1Tar. 28:9

3:7 Rim. 12:16

3:8 «derdingge derman... bolidu» — ibranıy tilida «kindikingge salametlik... bolidu».

3:9 Mis. 23:19; 34:26; Qan. 26:2-11; Mal. 3:10; Luqa 14:13

3:10 Qan. 28:8

3:11 Ayup 5:17; Ibr. 12:5

3:12 Weh. 3:19

3:14 Ayup 28:15; Zeb. 19:10; Pend. 8:11,19; 16:16

3:15 Pend. 8:11

«Pend-nesihetler»

¹⁸ U özini tapqan ademge «hayatliq derixi»dur,
Uni ching tutqan kishi némidégen bextlik!

¹⁹ Perwerdigar danaliq bilen yer-zéminni berpa qildi,
Hékmet bilen asmanni ornatti.

²⁰ Uning bilimi bilen yerning chongqur qatlamliri yérildi,
Hemde bulutlardin shebnem chüshti..

²¹ I oghlum! Danaliq bilen bilimni közüngdin chiqarma,
Pishqan hékmet we pem-parasetni ching tut.

²² Shuning bilen ular jéninggha jan qoshidu,
Boynunggha ésilghan ésil marjandek sanga güzellik qoshidu.

²³ Shu chaghda yolungda aman-ésen mangalaysen,
Yolda putlashmaysen..

²⁴ Yatqanda héch némidin qorqmaysen,
Yétishing bilenla tatliq uxlaysen..

²⁵ Béshinggha dehshetlik wehime chüshkende qorqmighin,
Rezillerning weyranchiliqidin ghem qilmighin!..

²⁶ Chünki Perwerdigar séning tayanchingdur,
U putungni qapqanlardin néri qilidu.

²⁷ Peqet qolungdin kelsila, hajetmenlerdin yaxshiliqni ayimighin.

²⁸ Qolum-qoshniliring séningdin örne sorap kirse, «Qaytip kétip, ete kelgin, ete bérey» — démigin.

²⁹ Qoshnanggha ziyankeshlik niyitide bolma,
Chünki u sanga ishinip yéningda xatirjem yashaydu.

³⁰ Birsí sanga ziyan yetküzmigen bolsa,
Uning bilen sewebsiz majiralashma..

³¹ Zulumxor kishige heset qilma,
Uning yol-tedbirliridin héchnémini tallima..

³² Chünki qingghir yollarni mangidighanlar Perwerdigarning neziride yirginchliktur,
Lékin Uning sirdash dostluqi durus yashawatqan ademge teelluqtur..

³³ Perwerdigarning leniti rezillik qilghuchining öyididur,
Lékin U heqqaniy ademning öyige bext ata qilur..

³⁴ Berheq, mesxire qilghuchilarni U mesxire qilidu,
Lékin kichik péil kishilerge shepget körsitidu..

³⁵ Danalar shöhretke warisliq qilidu,
Lékin hamaqetler reswa qilinidu..

3:18 «hayatliq derixi» — shübhisizki, «Éren baghchisi»diki Adem'atimiz we Hawa'animizning behrimen bolushigha teyyarlanghan «hayatliq derixi»ni körsitidu (Tewrat, «Yar.» 2:9).

3:20 «yerning chongqur qatlamliri yérildi» — belkim Nuh peyghemberning waqtidiki «chong topan» bilen munasiwetlik bezi ishlarni körsitishi mumkin («Yar.» 7:11)

3:20 Yar. 1:9,10

3:23 Zeb. 37:23-24; 91:9-12

3:24 Law. 6:19; Ayup 11:19; Zeb. 3:5; 4:8; 91:5, 6

3:25 «Rezillerning weyranchiliqidin ghem qilmighin!» — yaki «Rezillerning béshigha chüshken weyranchiliqtin ghem qilmighin!».

3:25 Ayup 5:21

3:30 «sewebsiz majiralashma» — yaki «sewebsiz dewalashma».

3:31 Zeb. 37:1; 73:3; Pend. 23:17

3:32 Ayup 29:4; Zeb. 25:9,12,14

3:33 Law. 26:14-45; Qan. 28:15-68; Mal. 2:2

3:34 Yaq. 4:6; 1Pét. 5:5

3:35 «Lékin hamaqetler reswa qilinidu» — yaki «Lékin U (Xuda) hamaqetlerni nomusqa qalduridu» (ibraniiy tilida kinaye

«Pend-nesihetler»

Xékmét we danaliqning paydisi

⁴¹ I oghullar, atanglarning nesihetlirini anglanglar,
Köngül qoysanglar,
Yoruqluqqa érishisiler.

² Chünki silerge ögitidighanlirim yaxshi bilimdur,
Körsetmilirimdin waz kechmenglar.

³ Chünki menmu atamning yumran balisi idim,
Anamning arzuluq yalghuz oggli idim.

⁴ Atam manga ögitip mundaq dédi:

— Sözlirimni ésingde tut;
Körsetmilirimge riaye qil,
Shuning bilen yashnaysen..

⁵ Danaliqni alghin, eqil tap,
Éytqan sözlirimni untuma, ulardin chiqma.

⁶ Danaliqtin waz kechme, u séni saqlaydu;
Uni söygin, u séni qoghdaydu.

⁷ Danaliq hemme ishning béshidur;
Shunga danaliqni alghin;
Barliqingni serp qilib bolsangmu, eqil tapqin..

⁸ Danaliqni ezizligin, u séni kôtüridu,
Uni ching quchaqlighanda, séni hörmetke sazawer qilidu.

⁹ Béshinggha taqalghan gül chembirektek sanga güzellik élip kélidu,
Sanga shöhretlik taj in'am qilidu..

¹⁰ I oghlum, qulaq salghin, sözlirimni qobul qilghin,
Shunda ömrüngning yilliri köp bolidu.

¹¹ Men sanga danaliq yolini ögitey,
Séni durusluq yollirigha bashlay.

¹² Mangghiningda qedemliring cheklenmeydu,
Yügürseng yiqilip chüshmeysen.

¹³ Alghan terbiyengni ching tut,
Qolungdin ketküzmigin;

Obdan saqlighin uni,
Chünki u séning hayatingdur.

¹⁴ Yaman ademler mangghan yolgha kirme,
Rezillerning izini basma..

¹⁵ Ularning yolidin özüngni qachur,
Yoligha yéqin yolima;
Uningdin yandap ötüp ket,
Néri ketkin.

¹⁶ Chünki yamanlar birer rezillik qilmighuche uxliyalmas,

ishlitip, axirqi söz «kôtürüldü» bolidu).

4:3 1Tar. 29:1

4:4 1Tar. 28:9

4:7 Pend. 23:23

4:9 Pend. 1:19

4:12 Zeb. 91:9-12

4:14 Zeb. 1:1; Pend. 1:10,15

«Pend-nesihetler»

Birersini yiqitmighuche uyqusi kelmes.

¹⁷ Yamanliq ularning ozuqidur,
Zorawanliq ularning sharabidur.

¹⁸ Lékin heqqaniylarning yoli goya tang nuridur,
Kün chüsh bolghuche barghanséri yoruydu.

¹⁹ Yamanlarning yoli zulmet kéchidek qapqarangghu,
Ular yiqilip, némige putliship ketkinini bilmeydu.

²⁰ I oghlum, sözlirimni köngül qoyub angla,
Geplirimge qulaq sal.

²¹ Ularni közüngde tutqin,
Yürikingning qétida qedirlep saqlighin.

²² Chünki sözlirim tapqanlar üçün hayattur,
Ularning pütün ténige salametliktur..

²³ Qelbingni «hemmidin eziz» dep sap tut,
Chünki barliq hayat ishliri qelbtin bashlinidu.

²⁴ Aghzingni egri geptin yiraq tart,
Lewliring ézitquluqtin néri bolsun.

²⁵ Közüngni aldinggha tüz tikkin,
Neziringni aldinggha toghra tashla;

²⁶ Mangidighan yolungni obdan oylanghin,
Shundaq qilsang ishliring puxta bolidu.

²⁷ Onggha, solgha qaymighin;
Qedemliringni yamanliq yolidin néri tart..

Buzuqchiliq-pahishiwazliqning aqiwiti balayi'apettur, sadiqliqning netijisi bext-saadettur

5¹ I oghlum, danaliqimgha köngül qoyghin,
Idraklik sözlirimge qulaq salghin.

² Shundaq qilghiningda ishqa sezgürlük bilen qaraydighan bolisen,
Lewliring pem-parasettin ayrilmaydu.

³ Chünki buzuq xotunning aghzidin hesel tamidu,
Lewliri zeytun yéghidin siliqtur;

⁴ Lékin uning aqiwiti kekridek achchiq,
Ikki bisliq qilichtek ötkür.

⁵ Uning qedemliri ölüm girdawigha élip baridu,
Tutqan yoli görge bashlaydu..

⁶ Hayatliq yolini qilche bilgüm yoq dep,
Basqan qedemliri turaqsiz bolidu,
Nege baridighanliqini héch bilmeydu.

⁷ Shunga, i oghullirim, sözlirimni köngül qoyup anglanglar,
Méning dégenlirimdin chiqmanglar.

4:22 Pend. 4:13

4:27 Qan. 5:32; 28:14

5:3 Pend. 2:16; 6:24

5:5 «gör» — ibraniy tilida «shéol», yeni «tehtisara» déyilidu, u ölüklerning rohliri qiyamet künini kütidighan yer.

5:5 Pend. 7:27

«Pend-nesihetler»

- ⁸ Undaq xotundin yiraq qach!
Ishiki aldighimu yéqin yolima!
- ⁹ Bolmisa, izzet-abruyungni bashqilargha tutquzup qoyisen,
Yashliq yilliringni rehimsizlarning qoligha tapshurisen!
- ¹⁰ Yat ademler bayliqliring bilen özini tolduridu,
Japaliq ejirliringning méwisi yaqa yurtluqning öyige ötüp kétidu;
- ¹¹ Ejilingde nale-peryad kötürgingningde,
Ezayi-bedining yem bolghanda,
¹² Shu chaghda sen: — «Ah, nesihetlerdin némanche nepretlengendimen!
Könglümde tenbihlerni némanche kemsitkendimen!
¹³ Némishqa ustazlirimning sözini anglimighandimen?
Manga terbiye bergenlerge qulaq salmighandimen?
¹⁴ Jemi yettimu, jamaet aldidimu herxil nomusqa qalghandek boldum!» — dep qalisen.
- ¹⁵ Özüngning kölchikingdiki suni ichkin,
Öz buliqingdin éqiwatqan sudin huzurlan..
- ¹⁶ Bulaqliring urghup her yerge tarqilip ketse bolamdu?
Ériqliringdiki sular kochilarda éqip yürse bolamdu?
- ¹⁷ Bular sangila xas bolsun,
Yat kishilerge tegmisun!
- ¹⁸ Buliqing bext-beriketlik bolghay!
Yashliqingda alghan xotunung bilen huzurlan..
- ¹⁹ U chishi kéyikte chirayliq! Jerendek söyümlük!
Uning baghridin hemishe qanaette bolghaysen,
Uning qaynaq muhebbitidin daim xushalliqqa patqaysen..
- ²⁰ I oghlum, némishqa yat ayalgha sheyda bolisen?
Némishqa yochun xotunning qoynigha özüngni atisen?
- ²¹ Chünki insanning hemme qilghanliri Perwerdigarning köz aldida ashkaridur,
U uning hemme mangghan yollirini tarazigha sélip turidu..
- ²² Yaman ademning öz qebihlikliri özini tuzaqqa chüshüridu,
U öz gunahi bilen sirtmaqqa élinidu.
- ²³ U yolyoruqtin mehrum bolghanliqidin jénidin ayrilidu,
Chékidin ashqan hamaqetlikli tüpeylidin yoldin ézip kétidu.

5:9 Pend. 6:34,35

5:14 «herxil nomusqa qalghandek boldum!» — yaki «pütünley zawalliqqa chüshkendekmen!».

5:15 «Özüngning kölchikingdiki su..., öz buliqingdin éqiwatqan sudin huzurlan» — shübhisizki, özining ayalining muhebbitini körsitidu.

5:17 «Bulaqliring urghup her yerge tarqilip ketse bolamdu? ... Bular sangila xas bolsun, yat kishilerge tegmisun!» — 16-17-ayetler shübhisizki, köchme menide. Bizningche köchme menisi: «Ishqi muhebbetliringni yat ayalgha berme, peqet öz joranghila béghishla; bolmisa intayin nomus ish bolidu, reste-kochilarda reswa bolisen» dégendek bolsa kérek. Bezi alimlar mushu ayyetiki «sular» balilarni körsitidu, dep qarap, mundaq terjime qilidu: —

—«Bulaqliring urghup her yerge tarqilip ketsun, ériqliringdiki sular kochilarda éqip yürsun (démek, «perzentliring urghughan bulaqlardek her yerge tarqalsun!»); peqetla sangila xas bolsun, yat ayaldin bolghan bolmisun!».

5:18 «Buliqing bext-beriketlik bolghay!» — «buliqing» mushu ayette «öz ayalig»ni körsitidu. Ayetning ikkinchi qismini körtüq.

5:19 «Uning baghridin...» — ibraniy tilida «Uning emchekliridin...».

5:21 2Tar. 16:9; Ayup 31:4; 34:21; Pend. 15:3; Yer. 16:17; 32:19

«Pend-nesihetler»

Yene birnechche nesihet

⁶¹ I oghlum, eger dostunggha borun bolghan bolsang,
Yat kishining qerzini töleshke qol bériship wede bergen bolsang.
² Eger öz sözüngdin ilinghan bolsang,
Öz wedeng bilen baghlinip qalsang,
³ U yéqiningning qoligha chüshkenliking üçün,
Amal qilip özüngni uningdin qutquz —
Derhal yéqiningning yénigha bérrip, özüngni kemter tutup shu ishtin xaliy qilishini ötünüp sora.
⁴ Jeren shikarchining qolidin qutulushqa tirishqandek,
Qush owchining qolidin chiqishqa tirishqandek,
Qutulmighuche uxlap yatma,
Hetta ügdep arammu alma..

Chümüle

⁶ I hurun, chömülining yénigha bérrip uningdin ögen,
Uning tirikchilik yollirigha qarap dana bol.
⁷ Ularning bashliqi, emeldari, hökümdari yoq bolsimu,
⁸ Lékin ular yazda yilning éhtiyaji üçün ash topliwalidu,
Hosul peslide ozuq teyyarliwalidu.
⁹ I hurun, qachanghiche uxlap yatisen?
Qachan ornungdin turisen?
¹⁰ Sen: — Birdem köz yumuwalay, birdem uxliwalay,
Birdem qolumni qoshturup yétiwalay, — deysen.
¹¹ Lékin uxlap yatqanda, miskinlik qaraqchidek kélip séni basidu,
Yoqsulluq xuddi qoralliq bulangchidek hujumgha ötidu.

¹² Erzimes, peyli buzuq adem hemmila yerde yalghan éytip, peslikni sözleydu..
¹³ U köz qisip,
Putliri bilen ishare qilip,
Barmaqliri bilen körsitidu;
¹⁴ Könglide aldamchiliqla yatidu,
U daim rezillikning koyida bolidu,
Hemmila yerde jédel-majira tériydu.
¹⁵ Shunga uninggha békitilgen balayiqaza uni tuyuqsiz basidu,
U biraqla dawalighusiz yanjilidu.

¹⁶ Perwerdigar nepretlinidighan alte nerse bar,
Berheq, yette nerse Uninggha yirginchliktur.
¹⁷ Ular bolsa,
Tekebburluq bilen qaraydighan köz,
Yalghan sözleydighan til,

6:1 «borun» — kélip bolghan kishi.

6:4 Zeb. 13:4-5; Pend. 20:13

6:9 Pend. 13:4; 20:4; 24:33,34

6:12 «Erzimes» — ibranii tilida «Béliasning oghli» déyilidu. «Bélias»ning menisi «erzimes» dégenlik bolup, belkim Iblisni körsitidu.

«Pend-nesihetler»

Bigunahlarning qénini töküzdighan qol,

¹⁸ Suyiqest oylaydighan köngül,

Yamanliq qilishqa téz yügüreydighan putlar,

¹⁹ Yalghan sözleydighan saxta guwahchi,

Burader-qérindashliri arisigha bölgünchilik salghuchi kishidur.

Zinaxorluqtin özüngni tart

²⁰ I oghlum, atangning emrige emel qil;

Anangning körsetmisidin chiqma.

²¹ Ularning sözini qelbingge téngip,

Ular ni boynunggha marjandek qilip ésiwal.

²² Yolgha chiqqiningda ular séni yétekleydu,

Uxlighiningda ular séni saqlaydu,

Uyqudin oyghanghiningda ular séni xewerlendüridu.

²³ Chünki Xudaning permani yoruq chiragh,

Uning muqeddes qanuni nurdur;

Terbiyening tenbihliri bolsa hayatliq yolidur.

²⁴ Ular séni buzuq xotundin saqlighuchi,

Yat xotunning shérin sözliridin yiraq qilghuchidur.

²⁵ Uning guzellikige könglüngni baghlímighin,

Uning qash-köz oynitishi séni esirge almısun.

²⁶ Chünki buzuq ayallar tüpeylidin ademler bir parche nanghimu zar bolidu,

Yat ademning zinaxor ayali bolsa kishining qimmetlik jénini öziğe ow qiliwalidu.

²⁷ Otni qoynunggha salsang,

Öz kiyimingni köydürmemsen?

²⁸ Choghning üstide dessep mangsang putungni köydürmemsen?

²⁹ Bashqılarning ayali bilen bir orunda yatidighan kishi shundaq bolidu;

Kim uninggha tégip ketse aqiwitidin qutulalmaydu.

³⁰ Ach qalghanda qorsiqini toyghuzush üçün oghriliq qilghan kishini bashqılar kemsitmeydu;

³¹ Shundaq turuqluq u tutulup qalsa,

Igisige yettini töleshke toghra kélidu;

U öz öyidiki hemme nersisini tapshuridu.

³² Halbuki, bashqılarning xotuni bilen zina qilghuchi uningdinmu better bolup, tolimu ghep-letliktur;

Undaq qilghuchi öz-özini halak qilidu.

³³ U zexmet yeydu, shermende bolidu,

Uning reswasi héch öchürülmeydu.

³⁴ Chünki künlesh oti erni derghezepke keltüridu,

Intiqam alghan künide u héch rehim qilmaydu.

³⁵ Tölem puli bérey désengmu u qobul qilmaydu,

Herqanche sowgha-salam bersengmu uni bésiqturghili bolmaydu.

6:17 Pend. 30:13

6:18 Rim. 3:15

6:20 Pend. 1:8

6:21 Pend. 3:3

6:22 Pend. 3:23,24

6:23 Zeb. 19:7-9; 119:105

6:24 Pend. 2:16; 5:3; 7:5

6:31 Mis. 22:1, 4

7¹ I oghlum, sözlirimga emel qil,
Tapshuruqlirimni yürikingde saqla.
² Tapshuruqlirimgha emel qilsang, yashnaysen;
Telimlirimni köz qarichuqungni asrighandek asra..
³ Ularni barmaqliringgha téngip qoy,
Qelb taxtanggha yéziwal..
⁴ Danaliqu, sen hede-singlim, dégin,
Pem-parasetni «tughqinim» dep chaqir.
⁵ Shundaq qilsang, ular séni yat xotundin yiraqlashturidu,
Aghzidin siliq söz chiqidighan yochun ayaldin néri qilidu..

Buzuq xotun

⁶ Bir qétim öyning dérize köznekliridin tashqirigha qarighinimda,
⁷ Birnechche yash, sadda yigitlarni kördüm,
Ularning ichidin bir eqilsizni körüp qaldim,
⁸ U kocha boylap buzuq xotun turushluq doqmushtin ötüp,
Andin uning öyi terepke qarap mangdi.
⁹ Kechqurun qarangghu chüshkende,
Zulmet kéche, ay qarangghusida ishiki aldidin ötti.
¹⁰ Mana, öydin bir xotun chiqip uni kütüwaldi;
Kiyimi pahishe ayallarningkidek bolup,
Niyiti hiyle-mikir idi.
¹¹ Aghzi bishem-hayasiz, nahayiti jahil bir xotun,
U öyide turmaydu..
¹² Birde mehellige, birde meydanlarda,
U kochilardiki her doqmushta paylap yüridu.
¹³ Héliqi yash yigitni tartip, uni söyüp,
Nomussizlarche uninggha: —
¹⁴ «Öyümde «inaqliq qurbanliq» göshi bar,
Men bugün Xudagha qesem qilghan qurbanliqni qildim..
¹⁵ Shunga men sizni chaqirghili chiqtim,
Didaringizgha telpünüp izdidim.
Emdi sizni tépiwaldim!
¹⁶ Karwitimgha Misirning keshtilik, yolluq libas yapquchilirini yaptim.
¹⁷ Orun-körpilirimge xush puraqa murmekki, muetter we qowzaq darchinlarni chachtim..
¹⁸ Kéling, tang atquche muhebbetlisheyli, oynap huzurlinayli,
Könglimiz qanghuche özara eysh-ishret qilayli,
¹⁹ Érim öyde yoq, yiraq seperge chiqip ketti.

7:2 Law. 18:5; Pend. 4:4

7:3 Qan. 6:8; 11:18

7:5 Pend. 5:3

7:11 Pend. 9:13

7:14 «inaqliq qurbanliq» — Musa peyghemberge tapshurulghan muqeddes qanun békitken bir xil qurbanliq, uning ehmiyiti; (1) Xuda bilen bolghan inaqliqqa érishish üçün; (2) Xudagha alahide rehmet éytish üçün; (3) Xudagha dua bilen qilghan qesimini ipadilesh üçün.

—Qurbanliqqa kala, qoy yaki öchkimu bolidu. Bu xil qurbanliqning alahidiligi, qurbanliq sunghuchi kishi uni qurbanliq qilghandin kéyin, göshidin élip yéyeleydu. Mushu yerde bu ayal: «Men Xuda aldida pak» démekchi bolidu. Bu pütünley saxtipezlik, elwette.

7:17 Küy. 4:14.

«Pend-nesihetler»

²⁰ U bir hemyan pul élip ketti,
Ay tolghuche u öyge kelmeydu» — dédi.

²¹ Ayal köp shérin sözliri bilen rasa qiziqturdi,
Chirayliq gepliri bilen uni esir qiliwaldi..

²²⁻²³ Soyushqa élip mangghan öküzbek,
Hamaqet kishi kishen bilen jazagha mangghandek,
Qiltaqqa chüshken qushtek,
Yigit uning keynidin mangdi.
Jigirini oq téship ötmiguche,
U bu ishning hayatigha zamin bolidighanliqini héch bilmeydu.

²⁴ I oghullirim, sözlirimni köngül qoyup anglanglar,
Dégenlirimge qulaq sélinglar,

²⁵ Qelbinglarni bundaq xotunning yoligha ketküzmenglar,
Uning aldam xaltisigha chüshüp ketmenglar.

²⁶ Bundaq ayal nurghun kishilerni yiqitip yarilandurghan,
Uning boghuzlighan ademleri tolimu köptur,

²⁷ Uning öyi bolsa tehtisaraning kirish éghizidur,
Ademni «halaket méhmanxanisi»gha chüshürüş yolidur..

«Danaliq» kitab qilidu

8¹ Qulaq sal, danaliq chaqiriwatmamdu?
Yoruqluq sada chiqiriwatmamdu?

² Yollarning égiz jayliridin,
Doqmushlardin u orun alidu,

³ Sheherge kiridighan qowuqlarning yénida,
Herqandaq derwaza éghizlirida u murajiet qilmaqta: —

⁴ «I mötiwerler, silerge murajet qilimen,
Hey, adem baliliri, sadani siler üçün qilimen,

⁵ Gödek bolghanlar, zéreklikni öginiwélinglar,
Exmeq bolghanlar, yoruqluqqa érishinglar!.

⁶ Manga qulaq sélinglar,
Chünki güzel nersilerni dep bérimen,
Aghzimni échip, durus ishlarni silerge yetküzimen.

⁷ Éytqanlirim heqiqettur,
Aghzim rezilliktin nepretlinidu;

⁸ Sözlirimning hemmisi heq,
Ularda héchqandaq hiyligerlik yaki egitmilik yoqtur.

⁹ Ularning hemmisi chüshengenler üçün éniq,

7:21 Pend. 1:17

7:27 «tehtisara» — ibraniy tilida «shéol», ölüklerning rohliri qiyamet küni kütidighan yer.

7:27 Pend. 2:18; 5:5

8:1 Pend. 1:20,21

8:5 «Gödek bolghanlar, ... exmeq bolghanlar, yoruqluqqa érishinglar!» — oqurmenler shuninggha diqqet qilghan bolushi mumkin, «danaliq» «nadanlar»gha (yaki «gödekler» yanki «saddilar»gha) biwasite söz qilidu, peqet bezide «exmeqler»ge biwasite söz qilidu, lékin «mesxire qilghuchilar»gha hergiz biwasite sözlimeydu. Chünki «mesxire qilghuchilar» rezil yollarni tutqini üçün ulargha héchqandaq nesihet tesir qilmaydu (1:22, 9:4, 7-8nimu körtüng).

8:7 «Éytqanlirim heqiqettur» — ibraniy tilida «Tanglayim heqiqetni séghinip sözleydu».

«Pend-nesihetler»

Bilim alghanlar üçhün durus-toghrudur.

¹⁰ Kümüşke érishkendin köre, nesihetlirimni qobul qilinglar,
Sap altunni élishtin köre bilimni élinglar.

¹¹ Chünki danaliq leel-yaqutlardin ewzel,
Herqandaq etiwarliq nersengmu uninggha teng kelmeştur..

¹² Men bolsam danaliqmen,
Zéreklik bilen bille turimen,
Istiqamettin kélip chiqqan bilimni ayan qilimen..

¹³ Perwerdigardin eyminish — Yamanliqqa nepretlinish démeştur;
Tekebburluq, meghrurluq, yaman yol hem shum éghizni öch körimen.

¹⁴ Mende obdan mesihetler, pishqan hékmet bar;
Men dégen yoruqluq, qudrét mendidur.

¹⁵ Padishahlar men arqiliq höküm süridu,
Mensiz hakimlar adil höküm chiqarmas.

¹⁶ Men arqiliqla emirler idare qilidu,
Aliyjanablar, yer yüzidiki barliq soraqchilar toghra höküm qilidu.

¹⁷ Kimki méni söyse, menmu uni söyimen,
Méni telmürüp izdigenler méni tapalaydu;

¹⁸ Mende bayliq, shöhret,
Hetta konirimas, köchmes dölet we heqqaniyetmu bar..

¹⁹ Mendin chiqqan méwe altundin,
Hetta sap altundin qimmetliktur,
Mendin alidighan daramet sap kümüshtinmu üstündür..

²⁰ Men heqqaniyet yoligha mangimen;
Adalet yolining otturisisda yürimenki,

²¹ Méni söygenlerni emeliy nersilerge miras qildurimen;
Ularning xezinilirini toldurimen.

²²⁻²³ Perwerdigar ishlirini bashlishidila,
Qedimde yasighanliridin burunla,
Men uninggha tewedurmen. Ezeldin tartipla — muqeddemde,
Yer-zémin yaritilmastila,
Men tiklengenmen..

²⁴ Chonggur hanglar, déngiz-okyanlar apiride bolushtin awwal,
Men meydangha chiqirilghanmen;
Mol su urghup turidighan bulaqlar bolmastinla,

²⁵⁻²⁶ Égiz taghtar öz orunlirigha qoyulmastinla, töpilikler shekillenmestinla,
Perwerdigar bipayan zémin, keng dalalarni,
Alemning esliyidiki topa-changlirininimu téxi yaratmastinla,
Men meydangha chiqirilghanmen.

²⁷⁻²⁹ U asmanlarni bina qiliwatqinida,
Déngiz yüzige upuq siziqini siziwatqinida,

8:11 Ayup 28:15; Zeb. 19:10; Pend. 3:14,15; 16:16

8:12 «...bilimni ayan qilimen» — yaki «...bilimni tépip bérimen».

8:18 Pend. 3:16

8:19 Pend. 3:14

8:22-23 «Perwerdigar ishlirini bashlishidila...» — ibraniy tilida «Perwerdigar yolini bashlishidila...».

«...Men

8:22-23 Yuh. 1:1 — bashqa birxil terjimisi «...Men mesih qilindim».

«Pend-nesihetler»

Ershte bulutlarni orunlashturup,
Chongqur déngizdiki bulaq-menbelerni mustehkemlewatqinida,
Déngiz sulirini békitken dairidin éship ketmisun dep perman chüshüriwatqinida,
Bipayan zéminning ullirini quruwatqinida,
Men u yerde idim;
³⁰ Shu chaghda goya usta bir hünervendek Uning yénida turghanidim,
Men herdaim Uning aldida shadlinattim, men Uning kündilik dil'arami idim;
³¹ Men Uning alimidin, yer-zéminidin shadlinip,
Dunyadiki insanlardin xursenlik tépip yürettim,
³² Shunga i balilar, emdi manga qulaq sélinglar;
Chünki yollirimni ching tutqanlar neqeder bext tapar!
³³ Alghan nesihetke emel qilip,
Dana bolghin, uni ret qilma.
³⁴ Sözümgé qulaq sélip,
Herküni derwazilirim aldidin ketmey,
Ishiklirim aldida méni kütidighan kishi neqeder bextliktur!
³⁵ Kimki méni tapsa hayatni tapidu,
Perwerdigarning shepquitige nésip bolidu..
³⁶ Lékin manga gunah qilghan herkim öz jénigha ziyani keltüridu,
Méni yaman körgenler ölümni dost tutqan bolidu»..

Danaliqning sözining dawami, buzuq xotunning sözliri

9¹ Danaliq özige bir öy sélip,
Uning yette tüwrükini ornatti.
² U mallirini soyup,
Ésil sharablirini arilashturup teyyarlap,
Ziyapet dastixinini yaydi;
³ Dédeklarini méhman chaqirishqa ewetti,
Özi sheharning eng égiz jaylirida turup:..
⁴ «I saddilar, bu yerge kélinglar, — dep chaqiriwatidu;
Nadanlarga:
⁵ Qéni, nanlirimdin éghiz tégip,
Men arilashturup teyyarlighan sharablardin ichinglar;
⁶ Nadanlar qataridin chiqip, hayatqa érishinglar,
Yoruqluq yolida ménginglar», — dewatidu.

8:27-29 Ayup 26:10; Yar. 7:11; Yar. 1:9, 10; Ayup 38:10, 11; Zeb. 104:6-9.

8:30 Yuh. 5:17

8:32 Zeb. 119:1, 2; 128:1; Luqa 11:28

8:35 Pend. 12:2

8:36 «Kimki méni tapsa hayatni tapidu, Perwerdigarning shepquitige nésip bolidu.... Méni yaman körgenler ölümni dost tutqan bolidu» — bu 8-bab hemde 9:1-12tiki chong téma «Danaliq»tur. Bu bablardiki xewerdin qarighanda, emeliyette «Danaliq» bir shekstur. Injilda bu Shexsning Xuda bilen bille menggülik turghuchi Mesih ikenliki ayan qilinidu (mesilen «Yux.» 1:1-4, 18, «1Cor.» 1:24, 30, «Fil.» 2:5-11, «Kol.» 1:15-18, «Ibr.» 1:1-12, «1Yux.» 1:1-2, «Wex.» 22:12-13 qatarliqlarni körting).

9:3 Pend. 8:2

«Pend-nesihetler»

⁷ Hakawurlargha tenbih bergüchi ahanetke uchraydu,
Qebihlarni eyibligüchi özige dagh keltüridu.

⁸ Hakawurlarni eyiblimes, chünki u sanga öch bolup qalidu;
Halbuki, dana kishini eyibliseng, u séni söyidu..

⁹ Dana ademge dewet qilsang, eqli téximu toluq bolidu;
Heqqaniy ademge durus yol körsetseng,
Bilimi téximu ashidu.

¹⁰ Perwerdigardin eyinish danaliqning bashlinishidur,
Muqeddes bolghuchini tonush yoruqluqtur..

¹¹ Men danaliq sende bolsam, künliringni uzartimen,
Ömrüngning yilliri köpiyer..

¹² Sende danaliq bolsa, paydini köridighan özüngsen,
Danaliqni mazaq qilsang ziyan tartidighanmu özüngsen.

¹³ Nadan xotun aghzi biseremjan, eqilsizdur,
Héchnéme bilmestur..

¹⁴ U ishik aldida olturup,
Sheherning eng égiz jaylirida orun élip,

¹⁵ Udul ötüp kétiwatqanlarga:

¹⁶ «Kimki sadda bolsa, bu yerge kelsun!» — dewatidu,
We eqilsizlerni:

¹⁷ «Oghriliqche ichken su tatliq bolidu,
Oghrilap yégen nan temlik bolidu!» — dep charqiwatidu..

¹⁸ Lékin chaqirilghuchi ölüklarning uning öyide yatqanliqidin bixewerdur,
Uning burunqi méhmanlirining alliqachan tehtisaraning teglirige chüshüp ketkenlikini
u sezmes..

Padishah Sulaymanning hékmetlik sözliri

10 ¹ Padishah Sulaymanning pend-nesihetliri: —

Dana oghul atisini shad qilar;
Eqilsiz oghul anisini qayghu-hesretke salar..

² Haram bayliqlarning héch paydisi bolmas;
Heqqaniyet insanni ölüm din qutuldurar..

³ Perwerdigar heqqaniy ademning jénini ach qoymas;
Lékin u qebihlarning nepsini boghup qoyar.

⁴ Hurunluq kishini gaday qilar;

9:8 Mat. 7:6

9:10 Ayup 28:28; Zeb. 111:10; Pend. 1:7

9:11 Pend. 10:27

9:13 Pend. 7:11

9:17 Pend. 20:17

9:18 «tehtisaraning tegliri» — «tehtisara» (ibranij tilida «shéol») ölüklarning rohlari qiyamet künini kütidighan yer.

9:18 Pend. 2:18

10:1 Pend. 15:20

10:2 Pend. 11:4

Ishchanliq bolsa bayashat qilar..

⁵ Yazda hosulni yigihwalghuchi — dana oghuldur;
Lékin orma waqtida uxlap yatquchi — xijaletke qalduridighan oghuldur.

⁶ Beriket heqqaniy ademning béshigha chüsher;
Emma zorawanliq yamanlarning aghzigha urar..

⁷ Heqqaniy ademning yadikari mubarektur;
Yamanlarning nami bolsa, sésiq qalar.

⁸ Dana adem yolyoruq-nesihetlerni qobul qilar;
Kot-kot, nadan kishi öz ayighi bilen putlishar..

⁹ Ghubarsiz yürgen kishining yürüş-turushi turaqliqtur,
Yollirini egri qilghanning kiri axiri ashkarilidu.

¹⁰ Köz isharitini qilip yürüdighanlar ademni daghda qaldurar;
Kot-kot, nadan kishi öz ayighi bilen putlishar.

¹¹ Heqqaniy ademning aghzi hayatliq buliqidur,
Emma zorawanliq yamanning aghzigha urar..

¹² Öchmenlik jédel qozghar;
Méhir-muhebbet hemme gunahlarni yapar..

¹³ Eqil-idraqlik ademning aghzidin danaliq tépilar;
Eqilsizning dümbisige palaq téger..

¹⁴ Dana ademler bilimlerni ziyade toplar;
Lékin exmeqning aghzi uni halaketke yéqinlashturar.

¹⁵ Mal-dunyaliri goya mezmüt sheherdek bayning kapalitidur;
Miskinni halak qilidighan ish del uning namratliqidur.

¹⁶ Heqqaniylarning ejirliri jangha jan qoshar,
Qebihlerning hosuli gunahnla köpeytishtur..

¹⁷ Nesihetni anglap uni saqlighuchi hayatliq yoligha mangar;
Tenbihlerni ret qilghan kishi yoldin azghanlardur.

¹⁸ Adawet saqlighan kishi yalghan sözlimey qalmas;
Töhmet chaplighanlar exmeqtur..

¹⁹ Gep köp bolup ketse, gunahtin xaliy bolmas,
Lékin aghzigha ige bolghan eqilliqtur.

²⁰ Heqqaniy ademning sözi xuddi sap kümüş;
Yamanning oyliri tolimu erzimestur..

²¹ Heqqaniy ademning sözliri nurgun kishini quwwetler;
Exmeqler eqli kemlikidin öler.

10:4 «Hurunluq» — ibranıy tilida: «qol boshluqı». «Ishchanliq» — ibranıy tilida: «estayidilliqning qoli».

10:4 Pend. 12:24

10:6 «Emma zorawanliq yamanlarning aghzigha urar» — bashqa birxil terjimisi: «Emma yamanlarning aghzi zorawanliqni yoshurar».

10:8 Pend. 10:10

10:11 «hayatliq buliqı» — belkim «Éren baghchisi»diki «hayatliq béridighan derex»ke oxshitilghandur. «Emma zorawanliq yamanning aghzigha urar» — yaki «Emma yamanning aghzi zorawanliqni yoshurar».

10:11 Pend. 10:6; 13:14

10:12 1Kor. 13:7; 1Pét. 4:8

10:13 Pend. 20:30

10:16 «...gunahnla köpeytishtur» — yaki «...gunahini bekiter».

10:18 «Adawet saqlighan kishi yalghan sözlimey qalmas» — ibranıy tilida: «Adawet saqlighuchining lewliri yalghan bolidu».

10:20 «Heqqaniy ademning sözi» — ibranıy tilida: «Heqqaniy ademning tili». «Yamanning oyliri» — ibranıy tilida: «yamanning köngli».

- ²² Perwerdigarning ata qilghan berikiti ademni döletmen qilar;
U berikitige héchbir japa-musheqqet qoshmas.
- ²³ Exmeq qebihlikni tamasha dep biler;
Emma danaliq yorutulghan kishining xursenlikidur...
- ²⁴ Yaman kishi némidin qorqsa shuninggha uchrar;
Heqqaniy ademning arzusi emelge ashurular.
- ²⁵ Yaman adem quyundek ötüp yoqar;
Lékin heqqaniy adem menggülik uldektur.
- ²⁶ Adem achchiq su yutuwalghandek,
Közige is-tütek kirip ketkendek,
Hurun ademni ishqa ewetkenmu shundaq bolar..
- ²⁷ Perwerdigardin eyminish ömürni uzun qilar,
Yamanning ömri qisqartilar..
- ²⁸ Heqqaniy ademning ümidi xursenlik élip kéler;
Lékin rezilning kütkini yoqqa chiqar..
- ²⁹ Perwerdigarning yoli durus yashawatqanlarga bashpanahdur;
Qebihlik qilghuchilargha bolsa halakettur..
- ³⁰ Heqqaniylarning orni mustehkemdur;
Yamanlar zéminda uzun turmas.
- ³¹ Heqqaniy ademning aghzidin danaliq chiqar;
Lékin shumluq til késip tashlinar.
- ³² Heqqaniy ademning sözi kishige mok xushyaqar;
Yaman ademning aghzidin shumluq chiqar.

11¹ Yalghan taraza Perwerdigargha yirginchliktur;
Adil jing téshi Uni xursen qilar..

- ² Tekebburluq bilen birge shermendichilik egiship kéler;
Lékin danaliq kichik péillargha hemrah bolar..
- ³ Toghrilarning semimiylikni özini yétekler;
Lékin kazzaplarning egriligi özini weyran qilar..
- ⁴ Xudaning ghezep künide mal-dunyaning paydisi bolmas;
Lékin heqqaniyet ademni ölümündin qutquzar..
- ⁵ Kamil ademning heqqaniyliqi özini tüz yolgha bashlar;
Yaman adem öz yamanliqidin yiqilar.
- ⁶ Durus ademlerning heqqaniyliqi özlirini qutquzar;
Lékin kazzaplar öz hiyle-neyringidin tutular.
- ⁷ Rezil adem ölse, uning ümidi yoqqa chiqar;

10:23 «yorutulghan» — ibaraniy tilida «ishni, bashqa ademni obdan chüshinidighan» dégen menide.

10:23 Pend. 14:9

10:26 «Adem achchiq su yutuwalghandek...» — ibaraniy tilida: «Achchiq su chishlarga tegkendek...».

10:27 Pend. 9:11

10:28 Ayup 8:13,14; 11:20; Zeb. 112:10

10:29 Pend. 13:6

11:1 Law. 19:36; Qan. 25:13; Pend. 16:11; 20:10,23

11:2 Pend. 15:33; 16:18; 18:12

11:3 Pend. 13:6

11:4 Pend. 10:2; Ez. 7:19; Zef. 1:18

Gunahkarning ümidi axiri quruq qalar..

⁸ Heqqaniy adem qiyinchiliqtin xaliy qilinar;

Rezil adem uning ornigha tutular..

⁹ Munapiqlar öz aghzi bilen yéqinini buzar;

Lékin heqqaniylar bilimi bilen qutquzular.

¹⁰ Heqqaniy adem ronaq tapsa, sheher xush bolar;

Rezil adem halak bolsa, xelq tentene qilar.

¹¹ Toghrilarning beriket tileshliri bilen sheher gülliner;

Lékin rezillarning tili bilen weyran bolar.

¹² Öz yéqinini sökidighan kishi — eqilsizdur;

Emma yorutulghan adem aghzini yighar.

¹³ Gep toshughuchi mexpiyetlerni ashkarilar;

Sadiq adem amanetke xiyamet qilmas.

¹⁴ Yolyoruq kem bolsa, el-yurt yiqilar;

Ulugh bir meslihetchi bolsa, el nijat tapar...

¹⁵ Yatqa borun bolghan kishi ziyan tartmay qalmas;

Qol bériship képil bolushni yaman körgen kishining quliqi tinch bolar..

¹⁶ Shapaetlik ayal izzet-hörmetni qoldin bermes;

Zorawanlar bayliqni qoldin bermes.

¹⁷ Rehimdil öz-özige bext yaritar;

Rehimsiz öz ténini aghritar.

¹⁸ Yaman ademlarning alghan ish heqqi ularni aldar, beriketsiz bolar;

Emma heqqaniyet tériguchi adem emeliy in'am alar..

¹⁹ Heqqaniyet ademge hayatliq tapquzar;

Yamanliqni közlep yüridighan kishi ölümge yüz tutar.

²⁰ Niyiti buzuq kishi Perwerdigargha yirginchiktur;

Emma yoli diyanetlik kishiler uning xursenlikidur.

²¹ Qol tutushup birleshsimu, yamanlar jazagha tartilmay qalmas;

Lékin heqqaniylarning nesli nijat tapar...

²² Chirayliq emma tétiqsiz xotun,

Choshqining tumshuqigha altun halqa salghandektur.

²³ Heqqaniylarning arzusi peqet yaxshi méwe élip kéler;

Yamanlarning kütkini ghezep-neprettur.

²⁴ Biraw merdlerche tarqatsimu, gülliner;

Yene biraw bérishke tégishlikini ayisimu, peqet namratlishar.

²⁵ Merd adem etliner;

Bashqilarni sugharghuchi özimu sughirilar..

²⁶ Ashliqni satmay bésiwalghan kishi elning lenitige uchraydu;

11:7 «Gunahkarning ümidi...» — bashqa birxil terjimisi, «Küchlüklarning ümidi...».

11:8 Zeb. 34:19; Pend. 21:18

11:14 «Yolyoruq kem bolsa...» — bashqa birxil terjimisi, «Köp meslihetchiler bolsa,...». «...nijat tapar» — yaki «... bixeter turar».

11:14 1Pad. 12:1-20

11:15 «Yatqa borun bolghan kishi ziyan tartmay qalmas» — 6:1 we izahatni körüng.

11:18 «Yaman ademlarning alghan ish heqqi ularni aldar, beriketsiz bolar» — ibranii tilida «yaman ademning ish heqqi yalghan bolar».

11:21 «Qol tutushup birleshsimu,...» — bashqa birxil terjimisi: — «shühbisizki,...».

11:21 Pend. 16:5

11:25 Zeb. 112:9; 2Kor. 9:9

Lékin ashliqni sétip bergüchige beriket tiliner.

²⁷ Yaxshiliqni izdep intilgen adem shapaet tapar;

Yamanliqni izdigen adem özi yamanliq körer..

²⁸ Öz mal-duniyasigha tayanghuchi yiqilar;

Heqqaniy kishi yopurmaqtek kökirer..

²⁹ Öz öyige azarchiliq salghan kishi shamalgha miras bolar;

Eqilsiz adem aqilanining quli bolup qalar.

³⁰ Heqqaniyning béridighan méwisi «hayatliq derixi»dur;

Dana kishi köngüllerni hayatliqqa mayil qilar..

³¹ Qaranglar, heqqaniy adem bu dunyada sewenlik üchün bedel töligen yerde,

Reziller bilen gunahkarlarning aqiwi qandaq bolar?..

12¹ Kimki terbiyini qedirlise, bilimnimu söygüchidur;

Lékin tenbihke nepretlengen nadan-hamaqettur.

² Yaxshi niyetlik adem Perwerdigarning iltipatigha érisher;

Emma Perwerdigar hiyle-mikirlik ademning gunahini békiter.

³ Ademler yamanliq qilip amanliq tapalmas;

Lékin heqqaniylarning yiltizi tewrenmes..

⁴ Peziletlik ayal érinig tajidur;

Emma uni uyatqa salghuchi xotun uning ustixinini chiriter..

⁵ Heqqaniy ademning oy-pikri durus höküm chiqirar;

Yamanlarning nesihetliri mekkarliqtur..

⁶ Yamanlarning sözliri qan tökidighan qiltaqtur;

Lékin durusning sözi ademni qiltaqtin qutuldurar..

⁷ Yamanlar aghdurulup, yoqilar;

Lékin heqqaniylarning öyi mezmur turar..

⁸ Adem öz zérlikli bilen maxtachqa sazawer bolar;

Egri niyetlik kishi közge ilinmas.

⁹ Péqir turup xizmetkari bar kishi,

Özini chong tutup ach yürigen kishidin yaxshidur..

¹⁰ Heqqaniy adem öz ulighinimu asrar;

Emma rezil ademning bolsa hetta rehimdilliqimu zalimliqtur..

11:27 Zeb. 7:16; 9:15,16; 10:2; 57:6

11:28 Zeb. 1:3, 4; 92:12-14

11:30 «hayatliq derixi» — mushu yerde «hayatliq derixi» dégenlik, «Éren baghchisi»diki Adem'atimiz we Hawa'animizning behrimen bolushigha teyyarlanghan derexni körsitidu (3:18-ayetni köring). «... hayatliqqa mayil qilar» — eyni tékistte «hayatliq» dégen söz yoq. Lékin heqqaniyliq yolida Xudaning mömin bendiliri ademlerning könglini özi üchün almaydu, belki ularni Xudaning yoligha jelp qilidu; shunga toluq menisi: «Kim dana bolsa kishilarning könglini nijat yoligha bashlaydu» dep qaraymiz. Mushu ayetni «Luqa» 5:10 bilen selishturghili bolidu.

11:31 «Qaranglar, heqqaniy adem ...bedel töligen yerde, reziller bilen gunahkarlarning aqiwi qandaq bolar?» — bu ayet Injil, «1Pét.» 4:18de neqil keltürüldü.

11:30 Yar. 2:9, Yaq. 5:19, 20

11:31 1Pét. 4:17,18

12:3 Pend. 10:25

12:4 1Kor. 11:7

12:5 «... oy-pikri durus höküm chiqirar» — yaki: «...oy-pikri durustur».

12:6 Pend. 1:11,18; 11:9

12:7 «Yamanlar aghdurulup, yoqilar» — bashqa birxil tejimisi: «Yamanlar aghdurulghanda, yoqilar».

12:7 Zeb. 37:36-40; Pend. 11:21

12:9 Pend. 13:7

12:10 Qan. 25:4

«Pend-nesihetler»

- ¹¹ Tiriship tériqchilik qilgan déhqanning qorsiqi toq bolar;
Emma xam xiyallarga bérilgen kishining eqli yoqtur..
¹² Yaman adem yamanliq qiltiqini közlep olturar;
Emma heqqaniy ademning yiltizi méwe béríp turar.
¹³ Yaman adem öz aghzining gunahidin tutular;
Heqqaniy adem musheqqet-qiyinchiliqtin qutular..
¹⁴ Adem öz aghzining méwisidin qanaet tapar;
Öz qoli bilen qilganliridin uninggha yandurular..
¹⁵ Exmeq öz yolini toghra dep biler;
Emma dewetke qulaq salghan kishi aqilanidur..
¹⁶ Exmeqning achchiqi kelse, tézla biliner;
Zérek kishi haqaretke sewr qilar, setchilikni ashkarilimas..
¹⁷ Heqiqetni éytqan kishidin adalet biliner;
Yalghan guwahliq qilghuchidin aldamchilik biliner..
¹⁸ Bezililerning yéniklik bilen éytqan gépi ademge sanjilghan qilichqa oxshar;
Biraq aqilanining tili derdke dermandur..
¹⁹ Rastchil menggü turghuzulidu;
Lewzi yalghan bolsa birdemliktur..
²⁰ Yamanliqning koyida yürgüchining könglide hiyle saqlanghandur;
Amanliqni dewet qilghuchilar xushalliqqa chömer.
²¹ Heqqaniy ademning béshigha héch külpét chüshmes;
Qebihler balayiqazagha chömüler.
²² Yalghan sözleydighanning lewliri Perwerdigargha yirginchliktur;
Lékin lewzide turghanlarga U apirin éytar.
²³ Pemlik adem bilimini yoshurar;
Biraq exmeq nadanliqini jakarlar..
²⁴ Tirishchan qol hoquq tutar;
Hurun qol alwangha tutular..
²⁵ Köngülning ghem-endishisi kishini mükcheyter;
Lékin méhribane bir söz kishini rohlandurar..
²⁶ Heqqaniy kishi öz dosti bilen birge yol izder;
Biraq yamanlarning yoli özlirini adashturar..
²⁷ Hurun özi tutqan owni pishurup yéyelmes;
Biraq etiwarliq bayliqlar tirishchangha mensuptur..

12:11 Pend. 28:19

12:13 «Yaman adem öz aghzining gunahidin tutular» — yaki «Éghizdiki itaetsizliktin rezil tuzaq chiqar».

12:13 Pend. 10:14; 18:7

12:14 Pend. 13:2

12:15 Pend. 3:7

12:16 «...haqaretke sewr qilar, setchilikni ashkarilimas» — ibraniiy tilida bu ikki ibare «ikki bisliq» bir söz bilenla ipadilengen.

12:17 Pend. 14:5

12:18 Zeb. 57:4; 59:7; Pend. 16:27

12:19 «rastchil» — ibraniiy tilida «heqiqetning léwi». «lewzi yalghan bolsa birdemliktur.» — ibraniiy tilida «yalghanchi til bolsa birdemliktur».

12:23 Pend. 13:16; 15:2

12:24 Pend. 10:4

12:25 Pend. 15:13

12:26 «Heqqaniy kishi öz dosti bilen birge yol izder» — bashqa xil terjimiliri: «Heqqaniy kishi öz dostining könglidikini tekshürer», «Heqqaniy kishi dost tutushta segek bolar» yaki «Heqqaniy kishi öz dostigha yol körsiter».

12:27 «Biraq etiwarliq bayliqlar tirishchangha mensuptur» — bashqa birxil terjimisi: «Biraq tirishchan kishi öz

²⁸ Heqqaniyliqning yolida hayot t pilar;
Shu yolda ölüm k r nmestur.

13¹ Dana oghul atisining terbiyasiga köngül qoyar;
Mesxire qilghuchi tenbihke qulaq salmas.

² Adem durus  ghizining m wisidin huzurlinar;
Tuzkorlar zorawanliqqa hewes qilip zorawanliqqa uchrar..

³ S zde  htiyatchan kishi j nini saqlap qalar;
Aghzi ittik halaketke uchrar.

⁴ Hurunning arzu-tiliki bar, l kin  rishelmes;
L kin tirishchan etliner.

⁵ Heqqaniy adem yalghanchiliktin yirginer;
Qebih bolsa s sip, shermende bolar.

⁶ Yoli durusni heqqaniyet qoghdar;
L kin gunahkarni rezillik yiqitar..

⁷ Beziler  zini bay k rsetkini bilan emeliyette quruq s lettur;
Beziler  zini yoqsul k rsetkini bilan zor bayliqliri bardur..

⁸  z bayliqi g r ge tutulghan bayning jénigha ara turar;
Biraq yoqsullar h ch wehimini anglimas.

⁹ Heqqaniy ademning nuri shadlinip parlar;
Biraq yaman ademning chirighi  ch r ler..

¹⁰ Kibirlikdin peqet j del-majirala chiqar;
Danaliq bolsa nesihetni anglighanlar bilan billidur.

¹¹ Ishlimey tapqan haram bayliq beriketsizdur;
Ter t k p halal tapqan gülliner..

¹² Telm rginige k t p  rishelmeslik k ng lni sunuq qilar,
L kin teshnaliqta  rishkini «hayatliq derixi»dur..

¹³ Xudaning kalam-s zige pisent qilmighan adem gunahning t limige qerzdar bolar;
L kin permanni qedirligen adem yaxshiliq k rer.

¹⁴ Aqilanining telimi hayatliq bergüchi bulaqtur,
U s ni  l m tuzaqliridin qutulduur..

¹⁵ Aqilanilik ademni iltipatqa  risht rer;
Biraq tuzkorlarning yoli egri-b gri, japaliq bolar.

¹⁶ Pem-parasetlik adem bilimi bilan ish k rer;
Hamaqet  z nadanliqini ashkarilar..

¹⁷ Rezil alaichi bala-qazagha uchrar;
Sadiq elchi bolsa derdke dermandur.

¹⁸ Terbiyeni ret qilghan adem namratliship uyatqa qalar;

tealluqatini etiwaraydu».

13:2 Pend. 12:14

13:6 Pend. 10:29; 11:3, 5, 6

13:7 Pend. 12:9

13:9 Ayup 18:5, 6; 21:17; Pend. 4:18

13:11 Pend. 10:2; 20:21

13:12 «hayatliq derixi» — « ren baghchisi»diki, Adem'atimiz we Hawa'animizning behriman bolushigha teyyarlanghan derexni körsitidu (3:18ni körüng).

13:12 Pend. 13:19

13:14 Pend. 10:11; 14:27

13:16 Pend. 12:23; 15:2

Emma tenbihni qobul qilgan hörmetke érisher.

¹⁹ Emelge ashqan arzu kishige shérin tuyular;
Lékin exmeqler yamanliqni tashlashni yaman körer.

²⁰ Aqilaniler bilen bille yürgen Dan. bolar;
Biraq exmeqlerge hemrah bolghan nale-peryadta qalar..

²¹ Balayiqaza gunahkarlarning keynidin bésip mangar;
Lékin heqqaniylar yaxshiliqning ejrini tapar.

²² Yaxshi adem perzentlirining perzentlirige miras qaldurar;
Gunahkarlarning yighqan mal-dunyaliri heqqaniylar üçhün toplinar..

²³ Yoqsulning tashlanduq yéri mol hosul bérer,
Lékin adaletsizliktin u weyran bolar..

²⁴ Tayaqni ayighan kishi oghlini yaxshi körmes;
Balini söygen kishi uni estayidil terbiyilep jazalar..

²⁵ Heqqaniy adem köngli qanaet tapquche ozuq yer;
Yamanning qorsiqi ach qalar.

14¹ Herbir dana ayal öz ailisini awat qilar;
Exmeq ayal ailisini öz qoli bilen weyran qilar..

² Durusluq yolida mangidighan kishi Perwerdigardin qorqar;
Qingghir yolda mangghan kishi Xudani közge ilmas..

³ Exmeqning tekebbur aghzi özige tayaq bolar;
Aqilanining lewliri özini qoghdar.

⁴ Ulagh bolmisa, éghil pak-pakiz turar;
Biraq öküznung küchi bolghandila sanggha ashliq tolar..

⁵ Ishenchlik guwahchi yalghan éytmas;
Saxta guwahchi yalghan gepni nepestek tinar..

⁶ Hakawurlar danaliq izdep tapalmas;
Biraq yorutulghan ademege bilim élish asangha chüsher..

⁷ Birawning aghzida bilim yoqluqini bilip yetkende,
Uningdin özüngni néri tart.

⁸ Eqil-parasetlik kishining danaliqi öz yolini oylinishtidur;
Exmeqlarning eqilsizlik bolsa özlirining aldinishidur.

⁹ Exmeqler bolsa «itaetsizlik qurbanliqi»ni közge ilmaydu,
Heqqaniylar arisida bolsa iltipat tépilar..

13:20 «...nale-peryadta qalar» — yaki «...ziyan tartar».

13:22 Ayup 15:29; 27:17

13:23 Pend. 12:11; 18:9

13:24 Pend. 23:13

14:1 «... öz ailisini awat qilar» — ibraniy tilida «... öz ailisini qurar».

14:2 Ayup 12:4

14:4 «Ulagh bolmisa, éghil pak-pakiz turar...» — éghilning sésikliqi tüpeylidin éghildiki ulaghlarni chiqiriwétish tolimu exmeqanilik, elwette.

14:5 Mis. 23:1; Pend. 12:17

14:6 «Hakawurlar» — yaki «Mesxire qilghuchilar».

14:9 «Itaetsizlik qurbanliqi» — Musa peyghemberge tapshurulghan «muqeddes qanun»gha asasen, birsi bashqilargha gunah qilip ziyan yetküzen bolsa, Xudadin kechürüm élish üçhün awwal ziyan tartquchigha shu gunahini étirap qilip, az dëgende ikki hesse tölem bérir, andin itaetsizlik üçhün qilinidighan qurbanliqni («itaetsizlik qurbanliqi»ni) ibadetxanida Xudagha atap bérishi kérek idi.

–Bashqa birxil terjimisi «Exmeqler itaetsizlikige nisbeten yéniklik bilen külip qoyidu».

- ¹⁰ Köngüldiki derdni peqet özila kötüreler;
Köngüldiki xushluqqimu bashqilar shérík bolalmas.
- ¹¹ Yamanning öyi örülüp chüsher;
Heqqaniy ademning chédiri güllinip kéter.
- ¹² Adem balisigha toghridek körünidighan bir yol bar,
Lékin aqiwiti halaketke baridighan yollardur..
- ¹³ Oyun-külke bolsa qelbtiki ghem-qayghuni yapar,
Xushalliq ötüp ketskende, ghem-qayghu yenila qalar..
- ¹⁴ Toghra yoldin burulup yanghan adem haman öz yolidin toyar;
Yaxshi adem öz ishidin qanaetliner..
- ¹⁵ Saddilar hemme gepke ishinip kéter;
Lékin pem-parasetlik kishi herbir qedemni awaylap basar.
- ¹⁶ Dana adem éhtiyatchan bolup awarichilikтин néri kéter;
Exmeq hakawurluq qilip, özige ishinip aldigha mangar..
- ¹⁷ Térikkek exmeqliq qilar;
Neyrengwaz adem nepretke uchrar.
- ¹⁸ Saddilar exmeqliqqa warisliq qilar;
Pem-parasetlikler bilimni öz taji qilar.
- ¹⁹ Yamanlar yaxshilarning aldida igiler;
Qebihler heqqaniyning derwaziliri aldida bash urar.
- ²⁰ Namrat kishi hetta öz yéqinighimu yaman körüner.
Bayning dosti bolsa köptur..
- ²¹ Yéqinini pes körgen gunahkardur;
Lékin miskinlerge rehim qilghan beriket tapar.
- ²² Yamanliq oylighanlar yoldin adashqanlardin emesmu?
Biraq yaxshiliq oylighanlar rehim-shepquet, heqiqet-sadiqliqqa muyesser bolar..
- ²³ Hemme méhnnettin payda chiqar;
Biraq quruq paranglar ademni mohtajliqta qaldurar.
- ²⁴ Aqilaniler üçün bayliqlar bir tajdur;
Exmeqlarning nadanliqidin peqet yene shu nadanliqla chiqar.
- ²⁵ Heqqaniy guwahliq bergüchi kishilarning hayatini qutquzar;
Yalghan-yawidaq sözleydighan guwahchi yalghan gepni nepestek tinar.
- ²⁶ Perwerdigardin qorqidighanning küchlük yölenchüki bar,
Uning balilirimu himayige ige bolar.
- ²⁷ Perwerdigardin qorqush hayatning buliqidur;
U kishini ejellik tuzaqlardin qutquzar..
- ²⁸ Padishahning shan-sheripi puqrasining köplikidindur;
Puqrasining kemliki emirning halakitidur.
- ²⁹ Éghir-bésiq kishi intayin aqil kishidur;
Chéchilghaq exmeqliqni ulughlar.
- ³⁰ Xatirjem köngül tenning saqliqidur;

14:12 Pend. 16:25

14:13 Pend. 5:4

14:14 Pend. 1:31

14:16 «awarichilikтин» — yaki «yamanliqtin».

14:20 Pend. 19:4, 7

14:22 Luqa 6:38

14:27 «hayatning buliqi» — 13:14nimu körüng.

14:27 Pend. 10:11; 13:14

«Pend-nesihetler»

Hesret chékish bolsa söngeklerni chiritar.

³¹ Miskinni bozek qilghuchi — Perwerdigargha haqaret qilghuchidir;
Hajetmenlerge shapaet qilish Uni hörmetligenliktur..

³² Yaman öz yamanliqi ichide yiqitilar;
Heqqaniy adem hetta sekratta yatqandimu xatirjem bolar..

³³ Yorutulghan kishining könglide danaliq yatar;
Biraq exmeqning könglidikisi ashkara bolmay qalmas..

³⁴ Heqqaniyet herqaysi elni yuqiri kötürer;
Gunah herqandaq milletni nomusqa qaldurar.

³⁵ Padishahning iltipati eqilliq xizmetkarning béshigha chüsher;
Biraq uning ghezipi nomusta qaldurghuchi uyatsiz xizmetkarining béshigha chüsher..

15¹ Mulayim jawab ghezepni basar;
Qopal söz achchiqni qozghar..

² Aqilanilarning tili bilimni jari qilar;
Exmeqning aghzi quruq gep töker..

³ Perwerdigarning közi her yerde yürer;
Yaxshi-yamanlarni körüp turar..

⁴ Shipa yetküzgüchi til xuddi bir «hayatliq derixi»dur;
Tili egrilik kishining rohini sundurar..

⁵ Exmeq atisining terbiyisige pisent qilmas;
Lékin atisining tenbihige qulaq salghan zérek bolar.

⁶ Heqqaniyning öyide göherler köptur;
Biraq yamanning tapawiti özige awarichilik tapar.

⁷ Dananing lewliri bilim tarqitar;
Exmeqning könglidin héch bilim chiqmas.

⁸ Yamanlarning qurbanliqi Perwerdigargha yirginchliktur;
Duruslarning duasi Uning xursenlikidir..

⁹ Yamanlarning yoli Perwerdigargha yirginchliktur;
Lékin heqqaniyetni intilip izdigüchini U yaxshi körer.

¹⁰ Toghra yoldin chiqqanlar azabliq terbiyini körer;
Tenbihge öch bolghuchi öler.

¹¹ Tehtisara we halaket Perwerdigarning köz aldida ochuq turghan yerde,
Insan könglidiki oy-pikirni qandaqmu Uningdin yoshuralisun?!..

14:31 Pend. 14:21; 17:5

14:32 «Yaman öz yamanliqi ichide yiqitilar; heqqaniy adem ... xatirjem bolar» — toluq ayetning bashqa bir xil terjimisi:
«Külpet kelgende, yaman adem heydiwétilidu; biraq heqqaniy adem sekratta yatqandimu panahliq bolar».

14:33 Pend. 10:14; 12:23; 13:16

14:35 «Nomusta qaldurghuchi uyatsiz xizmetkar...» — ibraniiy tilida «nomusta qaldurghuchi» we «uyatsiz» dégen ikki ibare birla ikki bisliq söz bilen bildürülüdu.

15:1 Pend. 25:15

15:2 Pend. 12:23; 13:16; 15:28

15:3 «Yaxshi-yamanlar...» — ibraniiy tilida «yaman-yaxshilar» dégenlik bilen bildürülüdu.

15:3 Ayup 34:21; Pend. 5:21; Yer. 16:17; 32:19

15:4 «Shipa yetküzgüchi til» — yaqi «méhriban til». «hayatliq derixi» — 3:18-ayettiki izahatni körüng.

15:4 Pend. 12:18; 13:14

15:8 Pend. 21:27; Yesh. 1:11; Yer. 6:20; Am. 5:21

15:11 «Tehtisara» — ölgenlarning rohliri baridighan jayni körsitidu.

15:11 2Tar. 6:30; Zeb. 7:9; 44:20-21; Yer. 17:9, 10; Yuh. 2:24, 25; 21:17; Ros. 1:24

- ¹² Hakawur tenbih bergüchini yaqturmas;
U aqilanilerdin nesihet élishqa barmas..
¹³ Köngül shad bolsa, xush chiray bolar;
Derd-elem tartsa, rohi sunar..
¹⁴ Yorutulghan köngül bilimni izder;
Eqilsizning aghzi nadanliqni ozuq qilar.
¹⁵ Ézilgenlarning hemme künliri teste öter;
Biraq shad köngül herkünini héyttek ötküzer.
¹⁶ Zor bayliq bilen biaramliq tapqandin,
Azgha shükür qilip, Perwerdigardin eymengen ewzel..
¹⁷ Nepret ichide yégen bordaq göshte qilinghan katta ziyapettin,
Méhir-muhebbet ichide yégen köktat ewzel..
¹⁸ Térikke kishi jédel chiqirar;
Éghir-bésiq talash-tartishlarni tinchlandurar..
¹⁹ Hurunning yoli tikenlik qashadur,
Durus ademning yoli kötürülgen yoldek daghdamdur.
²⁰ Dana oghul atisini shad qilar;
Eqilsiz adem anisini kemsiter..
²¹ Eqli yoq kishi exmeqliqi bilen xushtur;
Yorutulghan kishi yolini toghrilap mangar..
²² Meslihetsiz ish qilghanda nishanlar emelge ashmas;
Meslihetchi köp bolghanda muddialar emelge ashurular..
²³ Kishige jayida bergen jawabidin xush bolar,
Del waqtida qilghan söz neqeder yaxshidur!
²⁴ Hayatliq yoli eqilliqlik kishini yuqirigha bashlayduki,
Uni chongqur tehtisaradin qutquzar..
²⁵ Perwerdigar tekebburning öyini yuluwéter;
Biraq U tul xotunlarga pasillarni turghuzar..
²⁶ Yamanlarning oy-pikri Perwerdigargha yirginchlikdur;
Biraq sap dilning sözliri söyümlüktur..
²⁷ Ach köz kishi öz ailisige awarichilik keltürer;
Para élishqa nepretlengen kishi kün körer..
²⁸ Heqqaniy adem qandaq jawab bérishde qayta-qayta oylinar;
Yaman ademning aghzidin shumluq töküler.
²⁹ Perwerdigar yaman ademdin yiraqtur;
Biraq U heqqaniyning duasini anglar..

15:12 «Hakawur» — yaki «mesxire qilghuchi».

15:13 Pend. 17:22; 18:14

15:16 Zeb. 37:16; Pend. 16:8

15:17 Pend. 17:1

15:18 Pend. 28:25; 29:22

15:20 Pend. 10:1

15:21 Pend. 10:23; 14:9

15:22 Pend. 11:14

15:24 «tehtisara» — ölgenlarning rohliri barghan jayni körsitidu.

15:25 Pend. 2:21,22; 12:7; 14:11

15:26 «oy-pikri» — yaki «pilanliri».

15:26 Pend. 6:18

15:27 Pend. 1:19

15:29 Zeb. 10:17; 34:15-19; 145:18, 19

³⁰ Xush közler köngülni shadlandurar;

Xush xewer ustixanlarga gösh-may qondurar..

³¹ Hayatliqqa élip baridighan tenbihke qulaq salghan kishi danalarning qataridin orun alar.

³² Terbiyeni ret qilghan öz jénini xar qilar;

Tenbihge qulaq salghan yorutular.

³³ Perwerdigardin qorqush ademge danaliq ögiter;

Awwal kemterlik bolsa, andin shöhret kéler..

16¹ Köngüldiki niyetler insangha tewedur;
Biraq tilning jawabi Perwerdigarning ilkididir..

² Insan özining hemme qilghan ishini pak dep biler;

Lékin qelbdiki niyetlerni Perwerdigar tarazigha sélip tartip körer..

³ Niyet qilghan ishliringni Perwerdigargha tapshurghin,

Shundaq qilghanda pılanliring piship chiqar..

⁴ Perwerdigar barliq mewjudiyetning herbirini melum meqset bilen apiride qilghan;

Hetta yamanlarnimu balayı’apet küni üçün yaratqandur..

⁵ Tekebburluqqa tolghan köngüllerning herbiri Perwerdigargha yirginchlikdur;

Qol tutushup birleshimu, jazasiz qalmas..

⁶ Muhebbet-shepquet we heqiqet bilen gunahlar kafaret qilinip yépilar;

Perwerdigardin eyminish ademlerni yamanliqtin xaliy qilar..

⁷ Ademning ishliri Perwerdigarni xursen qilsa,

U hetta dushmanlirininimu uning bilen inaqlashturar.

⁸ Halal alghan az,

Haram alghan köptin ewzeldur..

⁹ Insan könglide öz yolini toxtitar;

Emma qedemlrini toghrilaydighan Perwerdigardur.

¹⁰ Hetta padishahning lewlrige qaritip epsun oqulsimu,

Uning aghzi toghra hökümdin chetnimes..

¹¹ Adil taraza-mizanlar Perwerdigargha xastur;

Taraza tashlirining hemmisini U yasighandur..

¹² Padishah rezillik qilsa yirginchlikdur,

Chünki text heqqaniyet bilenla mehkem turar.

¹³ Heqqaniy sözligen lewler padishahlarning xursenlikidur;

Ular durus sözlügchilerni yaxshi körer.

15:30 Pend. 25:25

15:33 Pend. 1:7; 9:10; 18:12

16:1 Pend. 16:1; 19:21; 20:24; Yer. 10:23

16:2 «qelbdiki niyetler» — ibraniy tilida «(ademlerning) rohliri» déyilidu.

16:2 Pend. 2:12

16:3 Zeb. 37:5; 55:22; Mat. 6:25; Luqa 12:22; 1Pét. 5:7

16:4 Ayup 21:30

16:5 «qol tutushup birleshimu,...» — bashqa birxil terjimisi: «shubhisizki,...».

16:5 Pend. 6:17; 8:13; 11:21

16:6 «...gunahlar kafaret qilinip yépilar» — Tewrat dewride, gunahlar qurbanliqlar arqiliq «yépilip kechürüm qilindi» (yeni, «kafaret qilindi»). Injil dewrige kelgendila, gunahlar «élip tashlandi» (mesilen, «Yuh.» 1:29).

16:8 Zeb. 37:16; Pend. 15:16

16:10 «Hetta padishahning lewlrige qaritip epsun oqulsimu, uning aghzi toghra hökümdin chetnimes» — yene ikki xil terjimisi bar: (1) «Padishahning lewlrige Perwerdigarning wehiyi bolsa, uning aghzi toghra hökümdin chetnimes»; (2) «Padishahning lewliri wehiyge qarap sözleydu; uning aghzi toghra hökümdin chetnimesliki kérek».

16:11 Law. 19:36; Qan. 25:13-16; Pend. 11:1; 20:10, 23

- ¹⁴ Padishahning qehri goya ölümning elchisidir;
Biraq dana kishi uning ghezipini tinchlanturur..
¹⁵ Padishahning chirayining nuri kishige jan kirgüzer;
Uning shepqiti waqtida yaghqan «kéyinki yamghur»dur..
¹⁶ Danaliq élish altun élishdin neqeder ewzeldur;
Yorutulushni tallash kümüşni tallashtin shunche üstündür!
¹⁷ Durus ademning égiz kötürilgen yoli yamanliqtin ayrilishtur;
Öz yoligha éhtiyat qilghan kishi jénini saqlap qalar.
¹⁸ Meghrurluq halak bolushtin awwal kéler,
Tekebburluq yiqilishtin awwal kéler..
¹⁹ Kemter bolup miskinler bilen bardi-keldide bolush,
Tekebburlar bilen haram mal bölüşkendin ewzeldur.
²⁰ Kimki ishni pem-paraset bilen qilsa payda tapar;
Perwerdigargha tayanghan bolsa, bext-saadet körer..
²¹ Köngli dana kishi segek atilar;
Yéqimliq sözler ademlerning bilimini ashurar.
²² Pem-paraset özi ige bolghanlarga hayatliqning buliqidur;
Eqilsizlerge telim bermekning özi eqilsizliktur..
²³ Aqilane kishining qelbi aghzidin eqil chiqirar;
Uning lewzige bilimni ziyade qilar.
²⁴ Yéqimliq sözler goya heseldur;
Köngüllerni xush qilip tenge dawadur.
²⁵ Adem balisigha toghridek körünidighan bir yol bar,
Lékin aqiwi halaketke baridighan yollardur..
²⁶ Ishligüchining ishtiyyi uni ishqa salar;
Uning qarni uninggha heydekchilik qilar..
²⁷ Muttehem kishi yaman gepni kolap yürer;
Uning lewliri lawuldap turghan otqa oxshar..
²⁸ Egri adem jédel-majira tughdurghuchidir;
Gheywetchi yéqin dostlarni ayriwéter..
²⁹ Zorawan kishi yéqin adimini azdurar;
Uni yaman yolgha bashlap kirer..
³⁰ Kózini yumuwalghan kishi yaman niyetni oylar;

16:14 Pend. 19:12; 20:2

16:15 «Uning padishahning shepqiti waqtida yaghqan «kéyinki yamghur»dur» — ibraniy tilida: «Uning (padishahning) shepqiti «kéyinki yamghurlar»ni epkelgen buluttur». «Kéyinki yamghurlar» Israilda 3-ayda yéghip, etiyazliq ziraetlerni pishurushtek halqiliq rolni oynaydu. Shunga herbir déhqan «kéyinki yamghur»gha teshnadur, ular uni bek qedirleydu.

16:15 Pend. 19:12; Hosh. 6:3; Zek. 10:1; Yaq. 5:7

16:16 Ayup 28:15; Zeb. 19:10; 119:72; Pend. 3:14,15; 8:11,19

16:18 Pend. 11:2; 17:19

16:20 «Kimki ishni pem-paraset bilen qilsa payda tapar» — yaki «nesihet söziye köngül qoyghan payda tapar».

16:20 Zeb. 2:12; 34:8-9; 125:1; Yesh. 30:18; Yer. 17:7

16:22 Pend. 13:14

16:25 Pend. 14:12

16:26 «Uning qarni uninggha heydekchilik qilar» — ibraniy tilida «Uning aghzi uninggha heydekchilik qilar».

16:27 «Muttehem kishi» — ibraniy tilida «Béialning oghli» déyilidu. «Béial»ning menisi «erzimes» dégenlik bolup, belkim Iblisni körsitidu.

16:27 Pend. 12:18

16:28 Pend. 15:18; 26:21; 29:22

16:29 «Uni yaman yolgha bashlap kirer» — ibraniy tilida «Uni yaxshi emes bir yolgha bashlap kirer».

Léwini chishligen kishi yamanliqqa teyyardur..

³¹ Heqqaniyet yolida aqarghan chach,

Ademning shöhret tajidur..

³² Asan achchiqlimaydighan kishi palwandin ewzeldur;

Özini tutuwalghan sheher alghandinmu üstündür..

³³ Chek étekke tashlanghini bilen,

Lékin netijisi pütünley Perwerdigardindur.

17¹ Qurbanliq göshlirige tolghan jédellik öydin,

Bir chishlem quruq nan yep, köngül tinchliqta bolghan ewzel..

² Xizmetkar chéwer bolsa, xojisining nomusta qoyghuchi oghlini bashqurar;

Kelgüsida u xojining oghli qatarida turup uning mirasni teqsim qilar.

³ Sapal qazan kümüşni tawlar, chanaq altunni tawlar,

Biraq ademning qelbini Perwerdigar sinar..

⁴ Qebih kishi yaman sözlerge ishiner;

Yalghanchi pitnichilarning sözige qulaq salar.

⁵ Miskinlerni mesxire qilghuchi, özini Yaratquchini haqaretligüchidur;

Bashqilarning bextsizlikidin xushal bolghan kishi jazasiz qalmas..

⁶ Qérilarning newriliri ularning tajidur;

Perzentlarning pexri ularning atilridur.

⁷ Exmeq yarishiq gep qilsa uninggha yarashmas;

Mötiwer yalghan sözlise uninggha téximu yarashmas.

⁸ Para — uni bergüchining neziride ésil bir göherdur;

Goya uni negila ishletse muweppeqiyetke érishidighandek..

⁹ Bashqilarning xataliqini yoputup kechürgen kishi méhir-muhebbetni közler;

Kona xamanni sorighan kishi yéqin dostlarni düshmen qilar.

¹⁰ Aqilanige singgen bir éghiz tenbih,

Exmeqqe urulghan yüz derridin ünümlüktur.

¹¹ Yamanlar peqet asiyliqni közler;

Uni jazalashqa rehimsiz bir elchi ewetiler.

¹² Exmiqane ish qiliwatqan nadan kishige uchrap qalghandin köre,

Baliliridin ayrilghan éyiqqa yoluqup qalghan yaxshi.

¹³ Kimki yaxshiliqqa yamanliq qilsa,

Ishikidin balayiqaza néri ketmes..

¹⁴ Jédelning bashlinishi tosmi su élip ketkenge oxshaydu;

16:30 «Közini yumuwalghan kishi» — yaki «köz qisquchi kishi», «közini chimildatquchi adem».

16:30 Pend. 6:13,14

16:31 «Heqqaniyet yolida aqarghan chach, ademning shöhret tajidur» — ayetning bashqa birxil terjimisi: «Aq chach bolsa ademning shöhret tajidur; u heqqaniyet yolida peyda bolidu».

16:32 «Özini tutuwalghan» — ibraniy tilida: «Öz rohini idare qilidighan» dégen sözler bilen ipadiliniidu.

17:1 «Qurbanliq göshliri» — ibraniylar ibadetxanida Xudagha atap soyghan bezi qurbanliq göshlirining köp qismini öyige ekilip yéyishke bolatti.

17:1 Pend. 15:17

17:3 Pend. 27:21; Yer. 17:10

17:5 Pend. 14:31

17:8 «Para — ...goya uni negila ishletse muweppeqiyetke érishidighandek» — bu ayet hejwiyy, kinayilik söz bolup, umumiy emma epuslinarliq bir ehwalni körsitidu; elwette, u bu ishni teriplimeydu.

— Bashqa birxil terjimisi: «U buni negila ishletsem muweppeqiyetke érishimen, deydu».

17:13 Qan. 32:35; Pend. 20:22; 24:29; Rim. 12:17; 1Tés. 5:15; 1Pét. 3:9

Shunga jédel partlashtin awwal talash-tartishtin qol üzgin..

¹⁵ Yamanni aqlighan,

Heqqaniygha qara chaplighan,

Oxshashla Perwerdigargha yirginchliktur..

¹⁶ Exmeqning köngli danaliquni etiwarlimisa,

Qandaqmu uning qolida danaliquni sétiwalghudek puli bolsun?.

¹⁷ Heqiqiy dost herdaim sanga muhebbet körsiter,

Heqiqiy qérindash yaman kününg üçün yardemge dunyagha kelgendur.

¹⁸ Eqilsiz kishi qol béríp,

Yéqini üçün képil bolidu.

¹⁹ Jédelge amraq gunahqa amraqtur;

Bosughini égiz qilghan halaketni izder..

²⁰ Niyiti buzulghan yaxshiliq körmes;

Tilida heq-naheqni astin-üstün qilghuchi balagha yoluqar.

²¹ Bala exmeq bolsa, ata ghem-qayghugha patar;

Hamaqetning atisi xushalliq körmes.

²² Shad köngül shipaliq doridek tenge dawadur;

Sunuq roh-dil ademning yilikini qurutar..

²³ Chirik adem yeng ichide parini qobul qilar;

U adaletning yolini burmilar..

²⁴ Danaliq yorutulghan kishining köz aldida turar;

Biraq eqilsizning közi xiyalkeshlik qilip qutupta yürer..

²⁵ Galwang bala atini azabgha salar;

Uni tughquchiningmu derdi bolar..

²⁶ Heqqaniylargha jerimane qoyushqa qet'iy bolmas;

Emirlerni adaletni qollighini üçün dumbalashqa bolmas..

²⁷ Bilimi bar kishi kem sözlük bolar;

Yorutulghan adem qaltis éghir-bésiq bolar..

²⁸ Hetta exmeqmu az sözlise dana hésablinar;

Tilini tizginligen kishi danishmen sanilar.

18¹ Köpchilikтин ayrilip yalghuz yürgen kishi haman öz nepsige chogh tartar;
Herqandaq chin hékmetke haman jan-jehli bilen qarshi chiqar.

² Exmeq yorutulushqa qiziqmas;

Qiziqidighini peqet öz oylighanlirini körsitishla, xalas.

17:14 Pend. 20:3

17:15 Mis. 23:7; Pend. 24:24; Yesh. 5:23

17:16 «Exmeqning köngli danaliquni etiwarlimisa,...» — ibraniiy tilida «Exmeqning héch köngli yoq tursa,...»

17:19 «Bosughini égiz qilghan kishi» — ibraniiy tilida «Derwazisini égiz qilghan (kishi)». Bundaq adem belkim özining bay ikenlikini köz-köz qilmaqchi bolidu.

17:19 Pend. 16:18

17:22 Pend. 15:13

17:23 «Chirik adem yeng ichide parini qobul qilar» — ibraniiy tilida «Chirik adem baghrida parini qobul qilar...» yaki «Chirik adem baghirdin parini alar...».

17:24 Top. 2:14; 8:1

17:25 Pend. 10:1; 15:20; 19:13

17:26 «jerimane qoyush» — «jerimane qoyush»ning «jazalash» dégen umumiy menisimu bolushi mumkin. «Heqqaniylargha jerimane qoyushqa qet'iy bolmas» — ibraniiy tilida «Heqqaniylargha jerimane qoyushqa yaxshi emes».

17:27 «qaltis éghir-bésiq bolar» — ibraniiy tilida «salqin rohi bar» dégenni bildüridu.

- ³ Yaman kishi kelse, nepretmu peyda bolar;
Nomussiz ish iza-ahanettin ayrilmas..
⁴ Ademning sözliri chongqur sulargha oxshar;
Danaliq buliqi ériq süyidek örkeshlep aqar.
⁵ Yamangha yan bésishqa,
Soraqta heqqaniygha uwal qilishqa qet'iy bolmas..
⁶ Exmeqning lewliri uni jédelge bashlar;
Uning aghzi «Méni dumbala» dep tekliq qilar.
⁷ Exmeqning aghzi öz bëshigha halakettur;
Uning lewliri öz jénigha qapqandur..
⁸ Gheywetxorning sözliri herxil nazunémetlerde,
Kishining qelbigé chongqur singdürüler..
⁹ Ishida hurun bolghan kishimu,
Buzghunchi bilen ülpetdash bolidu..
¹⁰ Perwerdigarning nami mezmüt munardur;
Heqqaniylar uning ichige yügürüp kirip yuqirida aman bolar..
¹¹ Bay adem mal-dunyasini «mustehkem shehirim» dep biler;
Neziride özini saqlaydighan égiz sépildek turar..
¹² Bitchit bolushtin awwal, köngülge tekebburluq kéler;
Awwal kemterlik bolsa, andin shöhret kéler..
¹³ Sözni anglimay turup, aldirap jawab bergen,
Exmeqliqini körsitip özini xijalette qaldurur.
¹⁴ Tendiki aghriq azabigha ademning öz rohi berdashliq bergüzer;
Biraq rohi sunghan bolsa uni kim kötürer?
¹⁵ Yurutulghanning qelbi bilimgé érishmekte,
Aqilanining qulaqliri bilimni izdimekte.
¹⁶ Sowghat öz igisige ishiqni daghdam échip bérer;
Uni chong erbablar aldigha yetküzer.
¹⁷ Dewa qilghanda, awwal sözlügüchining sözliri orunluq körüner;
Lékin qarshi terep soal qoyup ishni sürüshtürer..
¹⁸ Chek tashlash jédellerni tügiter;
Ghojilarning arisidiki ishnimu hel qilar.
¹⁹ Renjigen qérindashning könglini élish mustehkem sheherni élishtinmu tes;
Jédel-majira qorghanning taqaaq-baldaqirigha oxshashtur.
²⁰ Adem durus sözligenlikidin qorsiqi toq bolar;
Öz könglidin chiqqan sözliridin mol hosul alar..

18:3 «nepretmu peyda bolar» — yaki «peslikmu peyda bolar».

18:5 «qet'iy bolmas» — ibraniy tilida «yaxshi emes».

18:5 Law. 19:15; Qan. 1:17; 16:19; Pend. 24:23

18:7 Pend. 10:14; 12:13; 13:3

18:8 «Kishining qelbigé...» — ibraniy tilida «Qorsiqining ichki yerlirige...».

18:8 Pend. 26:22

18:9 «Kishimu...» — ...mu —démek, hurun adem gheywetxorga oxshash buzghunchidur.

18:10 Hak.9:51; 2Sam. 22:51; Zeb. 18:1-3; 61:3-4; Pend. 29:25

18:11 Pend. 10:15

18:12 Pend. 11:2; 15:33; 16:18

18:17 Pend. 25:8

18:20 «Adem durus sözligenlikidin .. mol hosul alar» — ayet ibraniy tilida «Aghzining méwisidin ademning qorsiqi toq bolar; lewlirining hosulidin qanaetliner» dégen sözler bilen bildürüldü.

18:20 Pend. 12:14; 13:2

- ²¹ Hayat-mamat tilning ilkididur;
Kimki uning tesirini etiwarlisa uning méwisidin yer..
²² Xotunni tallap alghan kishi yaxshiliq tapidu,
U Perwerdigarning merhimitige érishken bolidu..
²³ Miskinler pes awazda yélinip sözler;
Bay bolsa qopalliq bilen jawab bérer.
²⁴ Dostni köp tutqan kishi xarab bolar;
Lékin qérindashtinmu yéqin baghlangan bir dost bardur..

- 19**¹ Peziletlik yolda mangghan kembeghel,
Hiyliger sözlük exmeqtin yaxshidur..
² Yene, gheyriti bar kishi bilimsiz bolsa bolmas;
Aldirangghu yoldin chiqar..
³ Kishining exmeqliqi öz yolini astin-üstin qiliwéter;
Shundaq turuqluq u könglide Perwerdigardin renjip aghrinar..
⁴ Bayliq dostni köp qilar;
Miskinler bar dostidinmu ayrilip qalar..
⁵ Yalghan guwahliq qilghan jazalanmay qalmas;
Yalghan éytquchimu jazadin qutulalmas..
⁶ Tola adem séxiydin iltipat közler;
Sowghat béríp turghuchigha hemme kishi dosttur..
⁷ Namratlashqandin qérindashlirimu zériker;
Uning dostliri téximu yiraq qachar;
Yalwurup qoghlimu, ular tépilas..
⁸ Pem-parasetke érishküchi özi köyüner;
Nurni saqlighan kishining bexti bolar.
⁹ Yalghan guwahliq qilghan jazalanmay qalmas;
Yalghan éytquchimu halak bolar..
¹⁰ Heshemetlik turmush exmeqqe yarashmas;
Qulning emeldarlar üstidin höküm sürüshi téximu qamlashmas..
¹¹ Danishmenlik igisini asanliqche achchiqlanmaydighan qilar;
Xataliqni yoputup kechürish uning shöhritidur.
¹² Padishahning ghezipi shirning huwlishigha oxshash dehshetlik bolar;

18:21 «Kimki uning tesirini etiwarlisa uning méwisidin yer» — yaki «Kimki öz sözlirige amraq bolsa, shu uning méwisini yer».

18:21 Pend. 21:23; Yaq. 3:2

18:22 Pend. 19:14

18:24 Pend. 17:17

19:1 Pend. 28:6

19:2 «bolmas» — ibraniy tilida «yaxshi emes». «Aldirangghu yoldin chiqar» — ibraniy tilida «Ayaghlini aldiratquchi kishi xata qedem basar».

19:3 Yaq. 1:13,14,15

19:4 Pend. 14:20

19:5 «Yalghan éytquchi...» — ibraniy tilida «Yalghan (söz) püwligüchi...»

19:5 Qan. 19:19; Pend. 21:28

19:6 «Tola adem séxiydin iltipat közler...» — yaki «Tola adem emirdin iltipat közler...».

19:7 Pend. 14:20

19:9 «Yalghan éytquchi...» — ibraniy tilida «Yalghan (söz) püwligüchi...».

19:10 Pend. 30:22

«Pend-nesihetler»

Uning shepqiti yumran ot-chöpke chüshken shebnemdek shérindur..

¹³ Exmeq oghul atisi üçün balayiqazadur;

Urushqaq xotunning zarlashliri toxtimay témp chüshken tamche-tamche yéghingha oxs-hashtur..

¹⁴ Öy bilen mal-mülük ata-bowilardin mirastur;

Biraq pem-parasetlik xotun Perwerdigarning iltipatidindur..

¹⁵ Hurunluq kishini gheplet uyqugha gherq qilar;

Bikar telep acharchiliqning derdini tartar..

¹⁶ Perwerdigarning emrige emel qilghan kishi öz jénini saqlar;

Öz yolliridin hézi bolmighan kishi öler..

¹⁷ Kembeghellerge rehimdilliq qilghan,

Perwerdigargha qerz bergen bilen barawerdur;

Uning shepqitini Perwerdigar qayturar.

¹⁸ Perzentingning terbiyini qobul qilishigha ümidwar bolup,

Uni jazalap terbiye bérp turghin;

Lékin uni ölgüche xar bolsun dégüchi bolma..

¹⁹ Qehrlik kishi jaza tartar;

Uni qutquzmaqchi bolsang, qayta-qayta qutquzushung kérek.

²⁰ Nesihetni anglighin, terbiyeni qobul qilghin,

Undaq qilghanda kéyinki künliringde dana bolisen.

²¹ Kishining könglide nurgun niyetler bar;

Axirida peqet Perwerdigarning dalalet-hidayitidin chiqqan ish aqar..

²² Kishining yéqimliqi uning méhir-muhebbitidindur;

Miskin bolush yalghanchiliqtin yaxshidur.

²³ Perwerdigardin eyminish kishini hayatqa érishtürer;

U kishi xatirjem, toq yashap, balayiqaza chüshürülüşidin xaliy bolar..

²⁴ Hurun qolini sunup qachigha tiqqini bilen,

Ghizani aghzigha sélisqimu hurunluq qilar..

²⁵ Hakawurgha qilinghan tayaq jazasi saddigha qilinghan ibrettur;

Yorutulghan kishige bérilgen tenbih,

Uning bilimini téximu ziyade qilar..

²⁶ Atisining mélini bulighan,

Anisini öyidin heydep chiqarghan,

Reswaliq, iza-ahanet qaldurghuchi oghuldur.

²⁷ I oghul, nesihetke quliqingni yupuruwalsang,

Eqilning telimliridin yiraqlashqiningdur..

19:12 Pend. 16:14,15; 20:2

19:13 Pend. 10:1; 15:20; 17:25; 21:19; 27:15

19:14 Pend. 18:22

19:15 Pend. 6:9; 10:4; 20:13

19:16 «Öz yolliridin hézi bolmighan kishi öler» — yaki «Uning (démek, Perwerdigarning) yollirini kemsitken kishi öler».

19:16 Pend. 3:21,22; Luqa 11:28

19:18 «Lékin uni ölgüche xar bolsun dégüchi bolma» — bashqa birxil terjimisi: «...biraq uning yigha-zarlirigha qulaq salma».

19:18 Pend. 13:24; 23:13; Ef. 6:4

19:21 Ayup 23:13; Zeb. 33:11; 115:3; Yesh. 46:10

19:23 Zeb. 34:9-10

19:24 Pend. 26:15

19:25 Pend. 21:11

19:27 «I oghul, ... eqilning telimliridin yiraqlashqiningdur» — bashqa birxil terjimisi: «I oghlum, eqilning telimliridin

²⁸ Peskesh guwahchi adaletni mazaq qilghuchidir;
Yaman ademning aghzi rezillikni yutar..

²⁹ Hakawurlar üçün jazalar teyyardur,
Exmeqlarning dümbisige uridighan qamcha teyyardur..

20¹ Sharab kishini reswa qilar,
Haraq kishini ghaljirlashturar;

Kimki uninggha bérilip ézip ketse, eqilsizdur.

² Padishahning ghezipi shirning hörkirishige oxshash qorqunchluqtur;
Uning achchiqini keltürgen, öz jénigha jaza chüshürer..

³ Özini majiradin néri qilish kishining izzitidur;
Biraq herbir exmeq özini basalmas..

⁴ Hurun adem qishta yer heydimes;
Yighim waqtida yoqluqta qélip ashliq tiler..

⁵ Kishining könglidiki oy-niyetliri chongqur sugha oxshashtur;
Yorutulghan adem ularni tartip alalaydu..

⁶ Özini sadiq deydighanlar köptur;
Biraq ishenchlik bir ademni kim tapalisun?

⁷ Heqqaniy adem diyanetlik yolda mangar;
Uning perzentlirige bext-beriket qaldurular!

⁸ Padishah adalet textide olturghanda,
Hemme yamanliqni közi bilen qoghlaydu..

⁹ Kim özini gunahdin tazilandim,
Wijdanim paklandi, déyeleydu?..

¹⁰ Ikki xil taraza téshi,
Ikki xil küre ishlitish,
Oxshashla Perwerdigargha yirginchiktur..

¹¹ Hetta bala öz xisliti bilen biliner;
Uning qilghanlirining pak, durus yaki emesliki heriketliridin körünüp turar.

¹² Köridighan közni, anglaydighan qulaqni,
Her ikkisini Perwerdigar yaratti..

yiraglashturidighan sözlerni anglashtin özüngni tart!..

19:28 «Peskesh guwahchi» — ibranıy tilida: «Bélialning (Iblisning) guwahchisi».

19:29 «Hakawurlar» — yaki «Mesxire qilghuchilar».

20:2 «... öz jénigha jaza chüshürer» — ibranıy tilida: «... öz jénigha gunah qilghan bolidu».

20:2 Pend. 16:14; 19:12

20:3 Pend. 17:14

20:4 «Hurun adem qishta yer heydimes» — Pelestinde bir yıl alte pesilge bölınidu. On birinchi, on ikkinchi ay «qish pesli» hésablınidu. «Qish» pesli yer heydidighan pesil, chünki bu pesilde yamghur yéghip tupraq yumshaq bolidu.

20:5 «Kishining könglidiki oy-niyetliri ... yorutulghan adem ularni tartip alalaydu» — bu pend-nesihetke qarita alimlarda töwendikidek birqanche xil chüshenche bar: (1) her ademning könglide chongqur oy-niyetler bardur; yorutulghan kishi bu oy-niyetlerni (yaxshi bolsun yaman bolsun) eqli bilen chüshinip yételeydu. (2) yorutulghan kishi danishmen hem az sözleydighan kishilerdin ularning yaxshi oy-pikirlirini, yaxshi nesihetlirini alalaydu. (3) yorutulghan kishi yaman niyetlik kishilerning aghzidin ularning niyetlirini bileleydu. (4) bezi alimlar bu ayetni «herbir kishining könglide Xudadin kelgen dalalet (yolyorıq, hidayet) bardur; u chongqur quduqtiki sugha oxshaydu; ...» dep chüshinip, uning menisini: «Xudadin kelgen shu «dalalet» herbir ademning könglide bolghan bolidu, yorutulghan kishi bu dalaletni jakarlap bashqilarni yorutalaydu» dep chüshendüridu.

—Bizningche birinchi xil chüshenchini toghra dep qaraymiz.

20:5 Pend. 18:4

20:8 Pend. 20:26

20:9 1Pad. 8:46; Ayup 14:4; Zeb. 51:5-7; Top. 7:20; 1Yuha. 1:8

20:10 Qan. 25:13; Pend. 11:1; 20:23

20:12 Mis. 4:11; Zeb. 94:9

- ¹³ Uyqugha amraq bolma, namratliqqa uchraysen;
Közüngni échip oyghaq bol, néning mol bolar..
¹⁴ Xéridar mal alghanda: «Nachar iken, nachar iken!» dep qaqshaydu;
Élip ketkendin kéyin «Ésil nerse, erzan aldim» dep maxtinidu.
¹⁵ Altun bar, leel-yaqutlarmu köptur;
Biraq bilimni béghishlighan lewler némidégen qimmetlik göherdur!..
¹⁶ Yatqa képil bolghan kishidin qerzge tonini tutup alghin;
Yat xotungha kapalet bergén kishidin kapalet puli al..
¹⁷ Aldap érishken tamaq tatliqtur;
Kéyin, uning yégini shéghil bolar..
¹⁸ Pilanlar meslihet bilen bekítiler;
Pishqan körsetme bilen jeng qilghin..
¹⁹ Gep toshughuchi sirlarni ashkarilar;
Shunga walaqtekkür bilen arilashma..
²⁰ Kimki ata-anisini haqaret qilsa,
Uning chirighi zulmet qarangghusida öcher!..
²¹ Téz érishken miras haman beriketlik bolmas..
²² Yamanliqqa yamanliq qayturay déme;
Perwerdigargha tayinip küt, U derdingge yéter..
²³ Ikki xil taraza téshi Perwerdigargha yirginchliktur;
Saxta ölchem qet'iy yarimas..
²⁴ Insanning hayatliq qedemlirini Perwerdigar belgileydu;
Undaqta insan öz musapisini nedin bilsun?..
²⁵ Bir nersisini yéniklik bilen «Xudagha atalghan!» dep wede bérish,
Qesemlerdin kéyin ikkilinip qayta oylinish,
Öz jénini qiltaqqa chüshürgenge barawer..
²⁶ Dana padishah yamanlarni topanni sorughandek soruwétidu,
Xaman tepkendek tuluq bilen yanjiwéter..
²⁷ Ademning roh-wijdani — Perwerdigarning chirighidur,
U qelbning herbir teglirini tekshürüp perq éter..
²⁸ Méhir-shepqet we heqiqet padishahni saqlaydu;
U méhir-shepqet bilenla öz textini mustehkemleydu..
²⁹ Yash yigitlerning qawulluqi ularning pexridur;
Qérilarning izziti aq chachliridur..
³⁰ Terbiye yariliri yamanliqni tazilap chiqirar,
Tayaq izliri ich-baghirni taza qilar..

20:13 Pend. 19:15

20:15 Pend. 3:14,15

20:16 Pend. 11:15; 27:13

20:17 Pend. 9:17

20:19 Pend. 11:13

20:20 Mis. 21:17; Law. 20:9; Qan. 27:16; Mat. 15:4

20:21 Pend. 13:11; 28:20

20:22 Qan. 32:35; Pend. 17:13; 24:29; Rim. 12:17; 1Tés. 5:15; 1Pét. 3:9

20:23 «qet'iy yarimas» — ibraniy tilida «yaxshi emes».

20:23 Pend. 20:10

20:24 Ayup 31:4; Zeb. 37:23; 139:1-3; Yer. 10:23

20:29 Pend. 16:31

20:30 Pend. 10:13

21¹ Padishahning köngli ériqlardiki sudek Perwerdigarning qolididur;
Perwerdigar qeyerge toghrilisa, shu terepke mangidu.

² Insan özining hemme qilghan ishini toghra dep biler;
Lékin Perwerdigar qelbdiki niyetlerni tarazigha sélip tartip körer...

³ Perwerdigarning neziride,
Heqqaniyliq bilen adalet yürgüzüsh qurbanliq qilishtin ewzeldur..

⁴ Tekebbur közler, meghrur qelb, yamanlarning chirighi — hemmisi gunahtur..

⁵ Estayidil kishilarning oyliri ularni peqet bayashatliqqa yétekler;
Chéchilangghularning oyliri bolsa, ularni peqet yoqsuzluqqa yétekler..

⁶ Yaghlima til bilen érishken bayliqlar,
Ölümnü izdep yürgenler qoghlap yürgen bir tütünla, xalas..

⁷ Yamanlarning zalimliqi özlirini chirmiwalар;
Chünki ular adalet yolida méngishni ret qilghan.

⁸ Jinayetkar mangidighan yol nahayiti egridur;
Sap dil ademning herikiti tüptüzdur.

⁹ Soqushqaq xotun bilen azade öyde bille turghandin köre,
Ögzing bir bulungida yalghuz yétip qopqan yaxshi..

¹⁰ Yaman kishining köngli yamanliqqa hérismendur;
U yéqinighimu shapaet körsetmes.

¹¹ Hakawurning jazagha tartilishi, bilimsizge ibret bolar;
Dana kishi qobul qilghan nesihetlerdin téximu köp bilim alar...

¹² Heqqaniy Bolghuchi yamanning öyini közler;
U haman yamanlarni yamanliqqa qoyup yiqitar..

¹³ Miskinlarning nalisigha quligini yoputup kari bolmighuchi,
Axiri özi peryad kötürer,
Biraq héchkim perwa qilmas.

¹⁴ Yoshurun sowghat ghezepni basar;
Yeng ichide bérilgen para qehr-ghezepni peseyter...

¹⁵ Adaletni beja keltürüsh heqqaniylarning xushalliqidur,
Biraq yamanliq qilghuchilargha wehimidur.

¹⁶ Hékmét yolidin ézip ketken kishi,
Erwahlarning jamaiti ichidikilerdin bolup qalar..

¹⁷ Tamashagha bérilgen kishi namrat qalar;
Yagh chaynashqa, sharab ichishke amraq béyimas.

21:2 «Qelbdiki niyetler» — ibranıy tilida «qelbler» déyilidu.

21:2 Pend. 16:2

21:3 1Sam. 15:22; Zeb. 50:8-14; Yesh. 1:11, 16; Hosh. 6:6

21:4 «Yamanlarning chirighi» — mushu yerde «chiragh» belkim ademning rohini, yeni ademning eng chongqur yérini körsitidu (20:27-ayetni körüng). Bashqa birxil terjimisi «yamanlarning hosuli»

21:5 Pend. 10:4; 13:4

21:6 Pend. 10:2, 4; 13:11

21:9 «Soqushqaq xotun bilen azade öyde bille turghandin köre,...» — yaki «Soqushqaq xotun bilen azade öyde olturghandin köre,...».

21:9 Pend. 21:19; 25:24; 27:15

21:11 «Hakawurning...» — yaki «Mesxire qilghuchining...».

21:11 Pend. 19:25

21:12 «Heqqaniy Bolghuchi» — demisekmu «Heqqaniy Bolghuchi» Xuda Özidur.

21:14 «yeng ichide» — ibranıy tilida «baghir ichide». «Yoshurun sowghat ghezepni basar... qehr-ghezepni peseyter» — demisekmu, bu xil pend-nesihet bundaq ishlarni teriplimeydu, peqet umumiy ehwalni teswirleydu, xalas.

21:14 Pend. 17:8; 18:16

21:16 «Erwahlar» — ölüklerning rohlirini körsitidu.

¹⁸ Yaman adem heqqaniy adem üçün görü pulining ornida qalar;
Ézilgen duruslarning ornigha iplaslar qalar..

¹⁹ Soqushqaq we térikkek ayal bilen ortaql turghandin,
Chöl-bayawanda yalghuz yashighan yaxshidur..

²⁰ Aqilanining öyide bayliql bar, zeytun may bar;
Biraq exmeqler tapqinini utturluql buzup-chachar.

²¹ Heqqaniyet, méhribanliqlni izdigüchi adem,
Hayat, heqqaniyet we izzet-hörmetke érisher.

²² Dana kishi küchlükler shehirining sépiligha yamishar,
Ularning tayanchi bolghan qorghinini ghulitar.

²³ Öz tiligha, aghzigha ige bolghan kishi,
Jénini awarichiliklerdin saqlap qalar..

²⁴ Chongchiliql qilghanlar,
«Hakawur», «hali chong», «mazaqchi» atilar.

²⁵ Hurun kishi öz nepsidin halak bolar,
Chünki uning qoli ishqa barماس;

²⁶ Nepsi yaman bolup u kün boyi teme qilip yürer;
Biraq heqqaniy adem héchnémmini ayimay sediqe qilar..

²⁷ Yaman ademning qurbanliql Perwerdigargha yirginchliktur;
Rezil gherezde epkélingen bolsa téximu shundaqtur!.

²⁸ Yalghan guwahliql qilghuchi halak bolar;
Eyni ehwalni anglap sözligen kishining sözi ebedgiche aqar..

²⁹ Yaman adem yüzini qélin qilar;
Durus kishi yolini oylap puxta basar.

³⁰ Perwerdigargha qarshi turalaydighan héchqandaql danaliql, eqil-paraset yaki tedbir yoqtur.

³¹ Atlar jeng küni üçün teyyar qilinghan bolsimu,
Biraq ghelibe-nijat peqet Perwerdigardindur..

22¹ Yaxshi nam zor bayliqlqa ige bolushtin ewzel;
Qedir-qimmet altun-kümüshtin üstündur..

² Gaday bilen bay bir zéminda yashar;
Her ikkisini yaratqan Perwerdigardur..

³ Zérek kishi balayiqazani aldinq körüp qachar;
Saddilar aldigha bérup ziyantartar..

⁴ Özini töwen tutup, Perwerdigardin eyminishning berikiti — bayashatliql, izzet-hörmet we hayattur.

21:18 Pend. 11:8

21:19 Pend. 21:9; 25:24

21:23 Pend. 18:21

21:26 Zeb. 37:26

21:27 Pend. 15:8; Yesh. 1:13; Yer. 6:20; Am. 5:21

21:28 Pend. 19:5, 9

21:31 Zeb. 20:7; 33:16-17

22:1 Top. 7:1

22:2 «Gaday bilen bay bir zéminda yashar» — ibraniiy tilida: «Gaday bilen bay bir-birige yoluqlar».

22:2 Pend. 29:13

22:3 Pend. 27:12

«Pend-nesihetler»

- ⁵ Hiyligerlarning yolida tikenler, tuzaqlar yatar;
Öz yoligha hézi bolghan kishi ulardin yiraq bolar..
⁶ Baligha kichikide mijezige qarap durus terbiye berseng,
Chong bolghanda u shu yoldin chiqmas..
⁷ Baylar miskinlarni bashqurur;
Qerzdar qerz igisining qulidur.
⁸ Naheqliq uruqini chachqanning alidighan hosuli balayi'apettur;
Uning ghezep-heywisi chüsher..
⁹ Séxiy adem beriket tapar;
Chünki u miskinlerge öz nénidin bölüp bergüchidur..
¹⁰ Hakawurni qoghliwetseng, jédel-majira bésilar;
Kélishmeslikler we shermendichilikler tüger.
¹¹ Pak niyetni qedirleydighan kishining sözliri güzeldur;
Shunga padishah uning bilen dost bolar..
¹² Perwerdigarning közi ilim-heqiqetni saqlar;
U iplaslarning sözlirini échip tashlap bikar qilar..
¹³ Hurun adem: «Tashqirida bir shir turidu,
Kochigha chiqsam öltürülimen!» — deydu..
¹⁴ Zinaxor ayalning aghzi chongqur bir oridur;
Perwerdigar narazi bolghan kishi uninggha chüshüp kéter..
¹⁵ Nadanliq sebiy balilarning qelbige baghlaghliqtur;
Biraq terbiye tayiqi buni uningdin yiraq qilar..
¹⁶ Miskinlarni ézish bilen bay bolghan,
We baylarga sowghat sunidighan kishi,
Axiri peqet yoqsulluqta qalar..

Ottuz hékmetlik söz

- ¹⁷ Qulaq sal, sanga aqilanilarning sözlirini ögitey;
Köngül qoyup bilimimni ögengin.
¹⁸ Ularni qelbingde ching tutsang,
Ular sanga shérin bolar,
Lewliringde sep bolup teyyar turidu.
¹⁹ Chin qelbing bilen Perwerdigargha tayinishing üçhün,

22:5 «Öz yoligha hézi bolghan kishi» — ibraniy tilida «Öz jénini saqlaydighan kishi».

22:6 «Baligha kichikide mijezige qarap durus terbiye berseng, ... yoldin chiqmas» — bizningche bu pend herbir balining alahidiligi, xasliqi bar, shunga baligha öz mijezige, mahiyitige qarap terbiye bérish kérek, dégeni körsitidu. Bashqa birxil terjimisi: «Baligha kichikide heqqaniy yolda méngishni ögetseng,... yoldin chiqmas».

–Bezi sherhchiler ayetni «kinayilik söz» dep chüshinip: «Baligha kichikide özi xalighan (shexsiyetchi) yol boyiche terbiye bériwer! Mana, chong bolghanda u shu yoldin chiqmas!» dep terjime qilidu (démek, balini erketletme!).

22:8 «Uning ghezep-heywisi» — ibraniy tilida «Ghezipini yetküzidighan hasisi» déyilidu.

22:8 Ayup 4:8; Hosh. 10:13

22:9 «Séxiy adem» — ibraniy tilida «séxi közlük kishi».

22:9 2Kor. 9:6

22:11 Zeb. 101:6

22:12 «Perwerdigarning közi ilim-heqiqetni saqlar» — Perwerdigar herbir dewrde, herbir yerde özi körsitidighan ispat-heqiqetni saqlaydu, hem shundaqla shu ispat-heqiqetni qedirleydighan, shulargha guwah bérnidighan kishilarni saqlaydu («Rim.» 1:19-20ni körüng); U yene barliq insanlarga Kalam-Shérif (Tawrat, Zebur, Injil) bergüchidur.

22:13 Pend. 26:13

22:14 «Zinaxor ayal» — ibraniy tilida «yat ayal».

22:14 Pend. 2:16; 5:3; 7:5; 23:27

22:15 Pend. 13:24; 19:18; 23:14; 29:15,17

22:16 Pend. 14:31; 17:5

«Pend-nesihetler»

Bügün bu hékmetlik sözlerni bashqa birsige emes,
Belki sanga yetküzdum.

²⁰ Uningdin mana ottuzni yazdim,

Buning ichide nesihetler hem bilim bar..

²¹ Bular bilen heqiqetning sözlirining derweqe heqiqet ikenlikini bileleysen,

We shundaq qilip séni ewetküchilerga heqiqetning sözliri bilen jawab qayturalaysen.

²² Yoqsuldin bulap alma, u kembeghel tursa,

Ajiz möminlerni soraq ornida bozek qilma..

²³ Chünki Perwerdigar ularning dewasini kötürer,

Ulardın bulap alghanlardın bulap alar..

²⁴ Mijezi ittik adem bilen dost bolma,

Qehrlik adem bilen arilashma,

²⁵ Bolmisa, uning yaman yolini öginip qélip, qiltaqqa chüshisen.

²⁶ Bashqilargha képil bolup qol bergüchilerdin bolma,

Qerzlerni töleshke kapalet bergüchilerdin bolma;.

²⁷ Séning qayturalighudek nerseng bolghan bolsa,

Ular orun-körpiliringni bikardin-bikar astingdin élip ketmigen bolattil!

²⁸ Ata-bowiliring pasilni belgilep bergen kona chégra tashlirini yötkime..

²⁹ Ishni estayidil we chaqqan béjiridighan kishini körgenmiding?

U pes ademlerning xizmitide bolmas;

Padishahlarning aldida turar..

23 ¹ Katta erbab bilen hemdastixan bolsang,
Aldingdiki kim ikenlikini obdan oylan.

² Ishtiyig yaman bolsa,

Gélinggha pichaq tenglep turghandek özüngni tart..

³ Uning nazunémetlirini tama qilma,

Ular adem aldaydighan tamaqlardur.

⁴ Bay bolimen dep özüngni upratma;

Özüngning zéhningni bu ishqa qaratma..

⁵ Bayliqlargha köz tikishing bilenla, ular yoq bolidu;

Pul-mal derweqe özige qanat yasap, xuddi bürküttek asmangha uchup kéter.

22:20 «Uningdin mana ottuzni yazdim» — bu «ottuz söz» 22:22-24:22de tépilidu.

–Bashqa birxil terjimisi: «Uningdin mana ela sözlerni yazdim».

22:22 «soraq ornı» — ibranıy tilida «sheher derwazisi» — yeni sot qilidighan yerni körsitidu.

22:22 Mis. 23:6; Ayup 31:13; Zeb. 82:3, 4; Zek. 7:10

22:23 Mis. 22:22, 23; Zeb. 10:17-18

22:26 Pend. 6:1; 11:15

22:27 Pend. 20:16

22:28 Qan. 19:14; 27:17; Pend. 23:10

22:29 «Estayidil we chaqqan» — ibranıy tilida birla söz («mahir») bilen ipadiliniidu.

23:2 «Özüngni tart» — ibranıy tilida «gélınggha pichaq tenglep tur» dégen söz bilen ipadiliniidu.

23:4 «Özüngning zéhningni bu ishqa qaratma» — bashqa birxil terjimisi: «Öz eqlingdin chékinip özüngni tart». 3:5-ayetni köring.

«Pend-nesihetler»

⁶ Ach közning nénini yéme,
Uning ésil nazunémetlirini tama qilma;
⁷ Chünki uning köngli qandaq bolghandek, özimu shundaq.
U aghzida: — Qéni, alsila, ichsile! — désimu,
Biraq könglide séni oylichini yoq.
⁸ Yégen bir yutum taamnimu qusuwétisen,
Uninggha qilghan chirayliq sözliringmu bikargha ketken bolidu.

⁹ Exmeqqe yol körsitip salma,
Chünki u eqil sözliringni közge ilmas..

¹⁰ Qedimde békitken yerning pasil tashlirini yötkime,
Yétimlarning étizlirighimu ayagh basma;.

¹¹ Chünki ularning Hemjemet-Qutquzghuchisi intayin küchlüktur;
U Özi ular üçün üstüngdin dewa qilar..

¹² Nesihetke köngül qoy,
Ilim-bilimlerge qulaq sal.

¹³ Balanggha terbiye bérishtin érinme;
Eger tayaq bilen ursang, u ölüp ketmeydu;.

¹⁴ Sen uni tayaq bilen ursang,
Belkim uni tehtisaradin qutquziwalisen..

¹⁵ I oghlum, dana bolsang,
Méning qelbim qanche xush bolar idi!

¹⁶ Aghzingda orunluq sözler bolsa, ich-ichimdin shadlinimen..

¹⁷ Gunah sadir qilghuchilargha reshk qilma,
Herdaim Perwerdigardin eyminishte turghin;.

¹⁸ Shundaq qilghiningda jezmen köridighan yaxshi kününg bolidu,
Arzu-ümidig bikargha ketmes..

¹⁹ I oghlum, sözümgé qulaq sélip dana bol,
Qelbingni Xudaning yoligha bashlighin.

²⁰ Meyxorlarga arilashma,
Nepsi yaman göshxorlar bilen bardi-keldi qilma;.

²¹ Chünki haraqkesh bilen nepsi yaman axirida yoqsulluqta qalar,
Gheplet uyqusigha patqanlarga jende kiyimni kiygüzer.

23:9 Pend. 9:8; Mat. 7:6

23:10 Pend. 22:28

23:11 «Hemjemet-Qutquzghuchi» — kona Israilda «hemjemet-qutquzghuchi» («goél»)ning qilidighan yene bir ishi özining jemetidiki uwal qilinghanlar üçün adaletni yürüzüsh idi. Uning uruq-tughqanliridin birsi qatilliq qestige uchrighan bolsa, «hemjemet-qutquzghuchi»ning qatilni öltürüsh hoqqi hem wezipisi bar idi. Mushu ayettiki «hemjemet-qutquzghuchi» bolsa Xuda Özidur, elwette.

23:13 Pend. 13:24; 19:18; 22:15; 29:15,17

23:14 «tehtisara» — ölgenlarning rohliri baridighan jayni körsitidu.

23:16 «ich-ichimdin shadlinimen» — ibraniy tilida «böreklirim shadlinidu».

23:17 Zeb. 37:1; 73:3; Pend. 24:1

23:18 Pend. 24:14

23:20 Yesh. 5:22; Luqa 21:34; Rim. 13:13; Ef. 5:18

²² Séni tapqan atangning sözini angla,
Anang qérighanda uninggha hörmetsizlik qilma..

²³ Heqiqetni sétiwal,
Uni hergiz sétiwetme.
Danaliq, terbiye we yorutulushnimu al..

²⁴ Heqqaniy balining atisi chong xushalliq tapar;
Dana oghulni tapqan atisi uningdin xursen bolar..

²⁵ Ata-anangni söyündürüp,
Séni tughqan anangni xush qil.

²⁶ I oghlum, qelbingni manga tapshur;
Közliringmu hayatliq yollirimgha tikilsun!

²⁷ Chünki pahishe ayal chongqur oridur,
Buzuq yat ayal tar zindandur;

²⁸ Ular qaraqchidek möküwélip,
Insaniyet arisidiki wapasizlarni köpeyter.

²⁹ Kimde azab bar? Kimde derd-elem? Kim jédel ichide qalar?
Kim nale-peryad kötürer?

Kim sewebsiz yarilinar? Kimning közi qizirip kéter?

³⁰ Del sharab üstide uzun olturghan,
Ebesh sharabtin tétishqa aldirighan meyxorlar!.

³¹ Sharabning ajayib qizilliqigha, uning jamdiki julaliqigha,
Kishining gélidin shundaq siliq ötkenlikige meptun bolup qalma!

³² Axirida u zeherlik yilandek chéqiwalidu,
Oq yilandek neshtirini sanjiydu.

³³ Köz aldingda ghelite menziriler körünidu,
Aghzingdin qalaymiqan sözler chiqidu..

³⁴ Xuddi déngiz-okyanlarda leylep qalghandek,
Yelkenlik kémining moma yaghichi üstide yatqandek bolisen.

³⁵ Sen choqum: — Birsi méni urdi, lékin men yarilanmidim!
Birsi méni tayaq bilen urdi, biraq aghriqini sezmidim!» — deysen.

Biraq sen yene: «Hoshumgha kelsemla, men yenila sharabni izdeymen! — deysen.

24¹ Yamanlarga reshk qilma,
Ular bilen bardı-keldi qilishni arzu qilma;.

² Chünki ularning köngli zorawanliqnıla oylar;
Ularını aghzi azar yetküüzishni sözler..

³ aile bolsa danalıq asasında berpa qılınar;
Chüşinیش bilen mustehkemliner.

23:22 Pend. 1:8

23:23 Pend. 4:7

23:24 Pend. 10:1; 15:20

23:27 Pend. 22:14

23:30 Yesh. 5:11,22

23:33 «ghelite menziriler körtünidu» — yaki «ghelite ayallar körtünidu».

24:1 Zeb. 37:1; Pend. 3:31; 23:17

24:2 Zeb. 10:7

«Pend-nesihetler»

⁴ Bilim bilen öyning xaniliri herxil qimmatlik, ésil göherlerge toldurular.

⁵ Dana adem zor küchke igidur;
Bilimi bar adem qudritini ashurar..

⁶ Puxta nesihetler bilen jeng qilghin;
Ghelibe bolsa Birdinbir Ulugh Meslihetchi bilen bolar..

⁷ Danaliq eqilsiz ademge nisbeten tolimu égiz, chüshiniksizdur;
Chonglar sheher derwazisi aldigha yighilghanda u zuwan achalmas..

⁸ Eskilikni niyetligen adem «suyiqestchi» atilar.

⁹ Exmeqliqtin bolghan niyet gunahdur;
Hakawur kishi ademlerge yirginchliktur.

¹⁰ Bëshinggha éghir kün chüshkende jasaretsiz bolsang,
Küchsiz hésablinisen.

¹¹ Sewesiz ölümge tartilghanlarni qutquzghin;
Boghuzlinish xewpide turghanlardin yadrem qolungni tartma;..

¹² Eger sen: «Bu ishtin xewirimiz yoqtur» déseng,
Her ademning könglini tarazigha Salghuchi buni körmesmu?
Jéningni hayat Saqlighuchi uni bilmesmu?
U herbir insan balsining öz qilghanliri boyiche ularning özige yandurmasmu?..

¹³ I oghlum, hesel tapsang istimal qil, u yaxshidur.
Here könikidin alghan hesel bolsa tatliq tétiydu;

¹⁴ Danaliq bilen tonushsang, umu könglüngge shuningdek bolar;
Uni tapqiningda jezmen yaxshi köridighan kününg bolidu,
Arzu-ümidning bikargha ketmes..

¹⁵ I rezil adem, heqqaniyning öyige yoshurun hujum qilishni kütme,
Uning turalghusini bulighuchi bolma!

¹⁶ Chünki heqqaniy yette qétim yiqilip chüsher,
Biraq axiri yene ornidin turar.
Lékin rezil kishi külpét ichige putlishop chüsher..

¹⁷ Reqibing yiqilip ketse xush bolup ketme,
Düşmining putlishop chühse shadlanma;..

¹⁸ Perwerdigar buni körgende,

24:5 Pend. 21:22

24:6 «Ghelibe bolsa birdinbir ulugh meslihetchi bilen bolar» — «Birdinbir Ulugh Meslihetchi» bizningche Xuda Özini körsitishi kérek.

—Bashqa birxil terjimisi: «Meslihetchiler köp bolsa, ghelibe bolidu».

24:6 Pend. 11:14; 15:22; 20:18

24:7 Pend. 14:6

24:11 Zeb. 82:3-4

24:12 Ayup 34:11; Zeb. 62:12; Yer. 32:19; Rim. 2:6; Weh. 22:12

24:14 Zeb. 19:11; 119:103; Pend. 23:18

24:16 Ayup 5:19; Zeb. 34:19; Am. 5:2; 8:14

24:17 Ayup 31:29; Pend. 17:5

«Pend-nesihetler»

Bu qiliqingni yaxshi körmey,
Belkim ghezipini reqibingge chüshürmesliki mumkin.

¹⁹ Yamanlar rawaj tapsa, biaram bolup ketme;

Rezillerge reshk qilma..

²⁰ Chünki yamanlarning kélechiki yoqtur,

Uning chirighimu öchürüler..

²¹ I oghlum, Perwerdigardin qorqqin, padishahnimu hörmət qil.

Qutratquchilar bilen arilashma.

²² Bundaq kishilerge kélidighan balayi'apet ushtumtut bolar,

Perwerdigar bilen padishahning ularni qandaq yoqitidighanliqini bilemsen?

Bashqa eqliye sözler

²³ Bularmu aqilanilerning sözliridur: —

Sot qilghanda bir terepke yan bésish qet'iy bolmas..

²⁴ Jinayetchige: «Eyibsiz sen» dep höküm chiqarghan kishige,

Xelqler lenet éytar;

El-yurtlar uningdin nepretliner..

²⁵ Biraq ular jinayetchining gunahini échip tashlighan kishidin xursen bolar,

Ular uninggha bext-saadet tilisher.

²⁶ Durus jawab bergüchi,

Goyaki kishining lewlrige söygüchidur..

²⁷ Awwal sirtta ishliringning yolini hazirlap,

Étiz-ériqliringni teyyarla,

Andin öyüngni salghin.

²⁸ Yéqininggha qarshi asassiz guwahliq qilma;

Aghzingdin héch yalghanchiliq chiqarma.

²⁹ «U manga qandaq qilghan bolsa, menmu uninggha shundaq qilimen,

Uning manga qilghinini özige yandurimen», dégüchi bolma..

³⁰ Men hurunning étizliqidin öttim,

Eqilsizning üzümzarliqi yénidin mangdim,

³¹ Mana, her yéridin tikenler ösüp chiqqan,

Xoxilar yer yüzini bésip ketken,

Qoruq témi örülüp ketken!

24:19 Zeb. 37:1; 73:3; Pend. 3:31; 23:17; 24:1

24:20 Ayup 18:5, 6; Pend. 13:9; 20:20

24:22 «Perwerdigar bilen padishahning...» — ibraniy tilida: «Ular ikkisining...».

24:23 «qet'iy bolmas» — ibraniy tilida «yaxshi emes».

24:23 Mis. 23:3, 6; Law. 19:15; Qan. 1:17; 16:19; Pend. 18:5; 28:21; Yuh. 7:24; Yaq. 2:1

24:24 Pend. 17:15; Yesh. 5:23

24:26 «Durus jawab bergüchi, goyaki kishining lewlrige söygüchidur» — ayetning bashqa birxil terjimisi «Ular durus jawab bergen kishining lewlrige söyüp qoyar».

24:29 Rim. 12:17,19

«Pend-nesihetler»

³² Ularni körgech, obdan oylandim;

Körginimdin sawaq aldim: —

³³ Sen: «Yene birdem közümnı yumuwalay,

Yene birdem uxliwalay,

Yene birdem put-qolumnı almap yétiwalay» — déseng.

³⁴ Namratlıq bulangchidek séni bésip kéler,

Hajetmenlik qalqanlıq eskerdek sanga hujum qilar.

Sulaymanning pend-nesihetlirining dawami

25¹ Töwende bayan qilinidighanlirimu Sulaymanning pend-nesihetliri; bularnı Yehudaning padishahi Hezekiyaning ordısidikiler köchürüp xatiriligın: —

² Perwerdigarning ulughluqı — Özining qilghan ishini ashkarilimighinida;
Padishahlarning ulughluqı — bir ishning sirini yésheliginide.

³ Ershning évizlikini,

Zéminning chongqurluqini,

We padishahlarning könglidikini mölcherlep bilgili bolmas.

⁴ Awwal kümüşning poqı ayirilip tawlansa,

Andin zerger nepis bir qacha yasap chiqar.

⁵ Awwal padishahning aldidiki rezil xizmetkarlırı qoghliwétılse,

Andin uning texti adalet üstige qurular.

⁶ Padishahning aldida özüngni hemmining aldi qilip körsetme,

Uning aldidiki erbablarning ornida turuwalma;

⁷ Ornungni özüngdin yuqırı janabqa bérıp, uning aldida pegahqa chüshürülgingindin köre,
Özgılerning séni töрге teklip qilghini yaxshıdur.

⁸ Aldırap dewagha barmighın,

Mubada bérıp, yéqining üstün chiqıp séni let qılsa, qandaq qılisen?.

⁹ Yéqining bilen munazırelesheng,

Bashqılarning sirini achma.

¹⁰ Bolmısa, buni bilgüchiler séni eyibleydu,

Sésıq namdin qutulalmaysen.

¹¹ Waqti-jayida qilinghan söz,

Kümüş ramkılargha tızılghan altun almilardur.

¹² Qulaqqa altun halqa, nepis altundın yasalghan zinnet buyumi yarashqandek,

Aqılanining agahlandurushi köngül qoyghanning qulıqıgha yarıshar.

¹³ Xuddı orma waqtıdiki tomuzda ichken qar süyidek,

Ishenchlik elchi özini ewetküchilerge shundaq bolar;

U xojayınlirining köksi-qarnını yashartar.

24:33 Pend. 6:10,11

25:2 Rim. 11:33

25:5 Pend. 20:8, 28

25:7 «Ornungni özüngdin yuqırı janabqa...» — ıbranıy tilida «Öz közüng körgen janabqa...».

25:7 Luqa 14:7-11

25:8 Pend. 18:17

25:13 «Xuddı orma waqtıdiki tomuzda ichken qar süyidek» — ıbranıy tilida: «Xuddı orma waqtıdiki qarning salqınidek» déyılıdu.

25:13 Pend. 13:17

«Pend-nesihetler»

¹⁴ Yamghuri yoq bulut-shamal,
Yalghan sowghatni wede qilip maxtanghuchigha oxshashtur.

¹⁵ Uzunghiche sewr-taqet qilinsa, hökümdarmu qayil qilinar,
Yumshaq til söngeklerdinmu öter..

¹⁶ Sen hesel tépiwaldingmu?
Uni peqet toyghuchila ye,
Köp yéseng yanduruwétisen.

¹⁷ Qoshnangning bosughisigha az desse,
Ular sendin toyup, öch bolup qalmisun.

¹⁸ Yalghan guwahliq bilen yéqinigha qara chaplighuchi,
Xuddi gürze, qilich we ötkür oqqa oxshashtur..

¹⁹ Sunuq chish bilen chaynash,
Tokur put bilen méngish,
Külpet künide wapasiz kishige ümid baghlighandektur.

²⁰ Qish künide kishilerning kiyimini salduruwétish,
Yaki suda üstige achchiq su quyush,
Qayghuluq kishining aldida naxsha éytqandektur..

²¹ Düşminingning qorsiqi ach bolsa,
Nan ber;
Ussighan bolsa su ber;..

²² Shundaq qilsang, béshigha kömür choghini tolap salghan bolisen,
We Perwerdigar bu ishni sanga yanduridu..

²³ Shimal tereptin chiqqan shamal qattiq yamghur élip kelgendek,
Chéqimchi shum chirayni keltürer.

²⁴ Soqushqaq xotun bilen azade öyde bille turghandin köre,
Ögzining bir bulungida yalghuz yétip-qopqan yaxshi..

²⁵ Ussap ketken kishige muzdek su bérilgendek,
Yiraq yurttin kelgen xush xewermu ene shundaq bolar.

²⁶ Pétiqdilip süyi léyip ketken bulaq,

25:15 Pend. 15:1; 16:14

25:18 Zeb. 11:2; 57:4; 59:7; 120:3-4; Pend. 12:18

25:20 «xam suda üstige achchiq su quyush» — suda üstige achchiq su quyulsa, intayin achchiq bir hid chiqidu, shunga menisi: — «yarigha tuz sepkendek» dégendek.

25:20 Rim. 12:15

25:21 «Düşmining...» — ibraniy tilida «Sanga öch bolghanning...».

25:21 Mis. 23:4; 5; Rim. 12:20

25:22 «düşmenning béshigha kömür choghini tolap salghan bolisen» — buning menisi: «uni qattiq uyaldurisen». Bu ibare Misirdiki kona bir adetni körsitidu. Kishiler towa qilghanliqini bildürüş üçün béshida bir siwet choghni kötürüp mangidu. Shunga «Uning béshigha kömür choghini tolap salisen» déginini, uning towa qilishigha yadrem béreleysen» «wijdanini oyghitisen» dégeniktur.

25:24 «Soqushqaq xotun bilen azade öyde bille turghandin köre,...» — yaki «Soqushqaq xotun bilen azade öyde olturghandin köre,...».

25:24 Pend. 21:9,19

Süyi bulghiwétilgen quduq,
Rezillerge yol qoyghan heqqaniy ademge oxshastur.

²⁷ Heselni heddidin ziyade yéyish yaxshi bolmas;

Biraq ulughluqni izdeshning özi ulugh ishtur..

²⁸ Özini tutalmaydighan kishi,

Weyran bolghan, sépilsiz qalghan sheherge oxshaydu..

26¹ Yazda qar yéghish,
Orma waqtida yamghur yéghish qamlashmighandek,
Izzet-hörmet exmeqqe layiq emestur.

² Leylep uchup yürgen quchqachtek,
Uchqan qarlighach yerge qonmighandek,
Sewebsiz qarghish kishige ziyani keltürelmes.

³ Atqa qamcha, éshekke noxta lazim bolghinidek,
Exmeqning dümbisige tayaq layiqtur..

⁴ Exmeqning exmiqane gépi boyiche uninggha jawab bermigin,
Jawab berseng özüng uninggha oxshap qélising mumkin.

⁵ Exmeqning exmiqane gépi boyiche uninggha jawab bergin,
Jawab bermiseng u özining exmeqliqini eqilliqliq dep chaghlar.

⁶ Öz putini késiwetkendek,
Öz béshigha zulmet tiligendek,
Exmeqtin xewer yollashmu shundaq bir ishtur..

⁷ Tokurning kargha kelmigen putliridek,
Exmeqning aghzigha sélinghan pend-nesihetmu bikar bolur.

⁸ Salghigha tashni baghlap atqandek,
Exmeqqe hörmet bildürüshmu exmiqane ishtur..

⁹ Exmeqning aghzigha sélinghan pend-nesihet,
Mestning qoligha sanjilghan tikendektur.

¹⁰ Öz yéqinlirini qarisigha zeximlendürgen oqyachidek,
Exmeqni yaki udul kelgen ademni yallap ishletken xojayinmu oxshashla zeximlendür-
güchidur..

¹¹ It aylinip kélip öz qusuqini yalighandek,
Exmeq exmeqliqini qaytilar..

¹² Özini dana chaghlap memnun bolghan kishini kördüngmu?

25:27 «Biraq ulughluqni izdeshning özi ulugh ishtur» — bizningche bu ayettki «ulughluq» Xudaning ulughluqini körsitidu.

–Ibraniy tilida «ulugh» bilen «éghir» bir söz bolghachqa, bu ayetning bashqa birxil terjimisi bar: «Éghir ishlarni oylinip sürüshürüshning özi éghir ishtur». Yene bashqa birneche xil terjimiliri bar, jümlidin «Öz ulughluqini izdesh ulugh ish emes».

25:28 «Özini tutalmaydighan kishi» — «özini tutalmaydighan» dégen söz ibraniy tilida «öz rohini idare qilalmaydighan» dep ipadiliniidu.

25:28 Pend. 16:32

26:3 Zeb. 32:8, 9,10; Pend. 10:13

26:6 «Öz béshigha zulmet tiligendek» — ibraniy tilida «xuddi ziyani ichkendek».

26:8 «Salghigha tashni baghlap atqandek,...» — tash salghigha baghlap qoyulsa, uni salghidin chiqarghili bolmaydu, elwette.

26:10 «Öz yéqinlirini qarisigha zeximlendürgen oqyachidek, exmeqni yaki udul kelgen ademni yallap ishletken xojayinmu oxshashla zeximlendürgüchidur» — bu pend-nesihetning bashqa birneche xil terjimiliri bar.

26:11 2Pét. 2:22

Uninggah ümid baghlimaqtin exmeqqe ümid baghlimaq ewzeldur..

¹³ Hurun adem: — «Tashqirida dehshetlik bir shir turidu, Kochida bir shir yuridu!» — dep öydin chiqmas..

¹⁴ Öz mujuqida échilip-yépilip turghan ishikke oxshash, Hurun kariwatta yétip u yaq-bu yaqqa örülmekte.

¹⁵ Hurun qolini sunup qachigha tiqqini bilen, Ghizani aghzigha sélishtinmu ériner..

¹⁶ Hurun özini pem bilen jawab bergüchi yette kishidinmu dana sanar.

¹⁷ Kochida kéliwétip, özige munasiwetsiz majiragha arilashqan kishi, Itning quligini tutup sozghangha oxshash xeterge duchar bolar.

¹⁸ Öz yéqinlirini aldap «Peqet chaqchaq qilip qoydum!» deyidighan kishi, Otqashlarni, oqlarni, herxil ejellik qorallarni atqan telwige oxshaydu.

²⁰ Otun bolmisa ot öcher;

Gheywet bolmisa, jédel bésilar..

²¹ Choghlar üstige chachqan kömürdek, Ot üstige qoyghan otundek, jédelchi jédelni ulghaytar..

²² Gheywetxorning sözliri herxil nazunémetlerde, Kishining qelbigé chongqur singdürüler..

²³ Yalqunluq lewler rezil köngüllerge qoshulghanda, Sapal qachigha kümüş hel bergenge oxshastur.

²⁴ Adawet saqlaydighan adem öchini gepliri bilen yapsimu, Könglide qat-qat suyiqest saqlaydu.

²⁵ Uning sözi chirayliq bolsimu, ishinip ketmigin; Qelbide yette qat iplasliq bardur.

²⁶ U öchmenlikini chirayliq gep bilen yapsimu, Lékin rezilliki jamaetning aldida ashkarilinar.

²⁷ Kishige ora kolighan özi chüsher; Tashni domilatqan kishini tash dumilap qaytip kélip uni yanjar..

²⁸ Saxta til özi ziyankeshlik qilghan kishilerge nepretliner; Xushamet qilghuchi éghiz ademni halaketke ittirer.

27¹ Etiki kününg toghruluq maxtanma, Chünki bir küni néme bolidighiningnimu bilmeysen..

² Séni bashqilar maxtisun, öz aghzing mundaq qilmisun, Yat adem séni maxtisun, öz lewliring undaq qilmisun.

³ Tash éghir, qum xéli jing basar, Biraq exmeq keltüridighan xapichiliq ikkisini téximu éghirdur.

⁴ Ghezep rehimsizdur, Qehr bolsa kelkündek ademni éqitip kéter,

26:12 Pend. 29:20

26:13 Pend. 22:13

26:15 Pend. 19:24

26:20 Pend. 22:10

26:21 Pend. 15:18; 29:22

26:22 «Kishining qelbigé chongqur singdürüler» — ibranij tilida «kishining qorsiqining ichki yerlirige singdürüler».

26:22 Pend. 18:8

26:27 Zeb. 7:15-16; 9:15; 10:2; 57:6; Top. 10:8

27:1 Yaq. 4:13, 14

Biraq kim hesetxorluq aldida taqabil turalisun?

⁵ Ashkara eyiblesh yoshurun muhebbettin eladur.

⁶ Dostning qolidin yégen zeximler sadiqliqtin bolidu;

Biraq dushmaning söyüshliri hiyligerliktur..

⁷ Toq kishi hesel könikidinmu bizardur,

Ach kishige herqandaq achchiq nersimu tatliq biliner..

⁸ Yurt makanidin ayrilghan kishi,

Uwisidin ayrilip yürgen qushqa oxshar.

⁹ Etir we xushbuy köngülni achar,

Jan köyer dostning semimiy mesliheti kishini righbetlendürer.

Jan köyer dostning semimiy, xushxuy mesliheti kishini xush qilur.

¹⁰ Öz dostungni, atangning dostinimu untuma;

Béshingha kün chüshkende qérindishingning öyige kirip yélinma;

Yéqindiki dost, yiraqtiki qérindashtin ela..

¹¹ I oghlum, dana bol, könglümni xush qil,

Shundaq qilghiningda méni mesxire qilidighanlarga jawab béreleymen.

¹² Zérek kishi balayiqazani aldin körüp qachar;

Saddilar aldigha béríp ziyar tartar..

¹³ Yatqa képil bolghan kishidin qerzge tonini tutup alghin;

Yat xotungha kapalet bergen kishidin kapalet puli al..

¹⁴ Qaq seherde turup, yuqiri awazda dostigha bext tiligenlik,

Özini qarqash hésablinar.

¹⁵ Yamghurluq kündiki toxtimay chüshken tamche-tamche yéghin,

We soqushqaq xotun bir-birige oxshastur..

¹⁶ Uni tizgenlesh boranni tosqangha,

Yaki yaghni ong qol bilen changgallighangha oxshastur.

¹⁷ Tömürni tömürge bilise ötkürleshkende,

Dostlarmu bir-birini ötkürleshtürer.

¹⁸ Enjür köchitini perwish qilghuchi uningdin enjür yeydu;

Xojayinini asrap kütken qul izzet tapidu.

¹⁹ Suda ademning yüzi eks etkende,

Insanning qelbining qandaqliqi öz yénidiki kishi arqiliq biliner..

²⁰ Tehtisara we halaket hergiz toymighandek,

Ademning ach közliri qanaet tapmas..

²¹ Sapal qazan kümüşhni, chanaq altunni tawlar,

Adem bolsa maxtalghanda sinilar.

²² Exmeqni bughday bilen birge sendelde talqan qilip soqsangmu,

Exmeqliqi yenila uningda turar.

27:6 «Dostning qolidin yégen zeximler sadiqliqtin bolidu» — yaki «Dostning qolidin yégen zeximler ademni heqiqetke yetküzér».

27:7 «Toq kishi hesel könikidinmu bizardur» — yaki «toq kishi hesel könikini dessiwétidu».

27:10 Pend. 17:17; 18:24

27:12 Pend. 22:3

27:13 Pend. 6:1, 2; 11:15; 17:18; 20:16

27:15 Pend. 19:13

27:19 «Insanning qelbining qandaqliqi öz yénidiki kishi arqiliq biliner» — bashqa birxil terjimisi: «Insanning qelbining qandaqliqi öz yénidiki kishining qelbiga melum bolar (eks éter)».

27:20 «Tehtisara» — ölgenlarning rohliri barghan jay.

«Halaket» — belkim «halak qilghuchi» dégen yaman bir

perishtidur. «Weh.» 9:11ni körüng.

27:20 Top. 1:8

²³ Padiliringning ehwalini obdan bilip tur,

Mal-waranliringdin yaxshi xewer al;

²⁴ Chünki bayliqning menggü kapaliti bolmas,

Taj-textmu dewrdin-dewrgiche turamdu?

²⁵ Qurughan chöpler orulghandin kéyin,

Yumran chöpler ösüp chiqqanda,

Tagh baghridinmu yawayi chöpler yighilghanda,

²⁶ Shu chaghda qozilarning yungliri qirqilip kiyiming bolar;

Öchkilerni satqan pulgha bir étiz kéler..

²⁷ Hemde öchkilerning sütliri séning hem ailidikiliringning ozuqluqini,

Dédeklingning qorsiqini teminleshkimu yéter.

28¹ Yamanlar héchkim qoghlimisimu qachar;

Biraq heqqaniylar shir yürek batur kéler..

² Yurtta gunahlar köpeyse, uning emirliri köp almishar,

Lékin uni sorighuchi yorutulghan we bilimlik bolsa, yurt aman-muqim uzun turar.

³ Miskinlerge zulum séliwatqan bir kembeghel,

Xuddi ziraetlerni yatquzup déhini qoymaydighan qara yamghurgha oxshaydu.

⁴ Tewrat qanunidin waz kechkenler yamanlarni yaxshi dep maxtar;

Biraq qanunni tutquchilar ulargha qarshi küresh qilar.

⁵ Reziller adaletni chüshenmes;

Biraq Perwerdigarni izdigüchiler hemme ishni chüshiner.

⁶ Peziletlik yolda mangghan miskin kishi,

Saxta, ikki yüzlime bay ademdin yaxshidur..

⁷ Tewrat-qanunigha itaet qilghan yigit eqilliq oghuldur;

Biraq nan qépilargha hemrah bolghuchi atisini nomusqa qaldurar..

⁸ Jazanixorluq qilip yuqiri ösüm arqiliq bayliqlar tapqan kishi,

Axirida bularni miskinlerge xeyrixahliq qilghuchining qoligha ötküzüsh üçün toplighandur..

⁹ Kimki Tewrat-qanunini anglimaymen dep quligini yopursa,

Hetta dualirimu leniti bolup qalar.

¹⁰ Kimki duruslarni yaman yolgha azdursa,

Özi kolighan orisigha özi chüsher;

Biraq pak-diyaretlik adem yaxshiliqqa mirasxor bolar..

¹¹ Bay derweqe özini dana sanar;

Biraq yorutulghan miskin uni haman körüp yéter.

¹² Heqqaniylar ghalibiyetlik bolsa,

Jahanni tentene qaplar;

Biraq yamanlar mertiwige chiqsa, xalayıq özlirini qachurar..

¹³ Öz gunahlirini yoshurghan kishi ronaq tapmas;

Biraq ularni tonup iqrar qilip, ulardin waz kechken kishi rehim-shepqetke érisher..

27:26 1Tim. 6:8

28:1 Law. 26:36; Qan. 28:28; Yesh. 57:21

28:6 Pend. 19:1

28:7 Pend. 29:3

28:8 Law. 25:35-37

28:10 Pend. 26:27

28:12 Pend. 11:10,11

28:13 Zeb. 32:3, 5; 1Yuha. 1:9, 10

¹⁴ Perwerdigardin herdaim qorqup yürgen kishi shunche bextliktur!

Biraq könglini tash qilghan balayi'apetke qalar..

¹⁵ Hörkirep turghan shir,

Yaki owni izdep kéziwatqan éyiq qandaq bolsa,

Yoqsul puqralarning üstidiki rezil hakimmu shundaqtur.

¹⁶ Yurutulmighan emir haman zor bir zalim bolup chiqar,

Biraq haram bayliqlargha nepretlense, textide uzun olturar.

¹⁷ Qan tökken kishi qerz bilen hanggha qarap yügürer;

Uni héchkim tosmisun!

¹⁸ Semimiy, diyanetlik yolda mangghan qutular;

Ikki yolda mangghan saxta kishi ularning biride haman yiqilip chüsher.

¹⁹ Öz yéрге tiriship ishligen déhqanning néni yétip ashar;

Biraq bikar yürüp xam xiyallarni qoghligghan kishining yoqsulluqi mol bolar!

²⁰ Rastchil kishining bexti köpiyer;

Biraq bay bolushqa aldirighan kishi jazadin qéchip qutulalmas..

²¹ Birige yan bésish qet'iy bolmas;

Chünki beziler hetta bir burda nan üçünmu gunah ötküzer..

²² Nepsi toymas kishi bayliqlarni közlep aldiraydu,

U namratliqning öz bëshigha chüshidighininin bixewerdur..

²³ Bashqilarning xataliqini ochuq eyibligen kishi,

Haman xushamet qilghuchigha qarighanda köprek iltipat tapar.

²⁴ Ata-anisining teelluqatini oghrilap, «Bu héchqandaq gunah emes» dégen kishi,

Halak qilghuchining shérکیدur.

²⁵ Nepsi toymighur kishi jédel-majira tériydu;

Biraq Perwerdigargha tayanghan kishi etliner..

²⁶ Özining könglige ishengen kishi exmeqtur;

Biraq danaliq bilen mangghan nijat tapar.

²⁷ Namratlarga xeyrxahliq qilidighan kishi mohtajliq tartmas;

Lékin hajetmenni körsimu körmeske salghan kishi köpligen qarghishqa uchrar..

²⁸ Yamanlar mertiwige chiqsa, xalayıq özlirini qachurar;

Lékin ular zawal tapsa, heqqaniylar rawaj tapar..

29¹ Qayta-qayta eyiblinip turup yene boyni qattqliq qilghan kishi,

Tuyuqsızdin dawalighusiz yanjilar.

² Heqqaniylar güllense, puqraliri shadlinar,

Qebihler hoquq tutsa puqra nale-peryad kötürer..

28:14 «Perwerdigardin herdaim qorqup yürgen kishi shunche bextliktur» — eyni tékistte «Perwerdigar» dégen söz tépilmaydu. Shunga bashqa birxil terjimisi: «Gunah qilishtin herdaim qorqup yürgen kishi».

28:17 «Uni héchkim tosmisun!» — bashqa birxil terjimisi: «Héchkim uninggha himaye bolmisun!». Tewrat qanuni boyiche ademni tasadiپیy öltürgen kishi «panahliq sheher» lerge qachsa bolatti. Emma gunahi bar kishiler haman shu sheherlerdin himaye almaytti («Chöl.» 6:34-35ni körüng).

28:20 Pend. 13:11; 20:21; 23:4

28:21 «qet'iy bolmas» — ibraniy tilida «yaxshi emes».

28:21 Pend. 18:5; 24:23

28:22 «Nepsi toymas kishi» — ibraniy tilida «közi yaman kishi».

28:25 «Nepsi toymighur kishi» — yaki «hali chong kishi».

28:25 Pend. 13:10; 15:18; 29:22

28:27 Qan. 15:7,8,10; Pend. 19:17; 22:9

28:28 Pend. 28:12

29:2 Pend. 11:10; 28:12,28

- ³ Danaliqni söygen oghul atisini xush qilar;
Biraq pahishilerga hemrah bolghan uning mal-mülkini buzup-chachar..
⁴ Padishah adalet bilen yurtini tinch qilar;
Biraq baj-séliq salghan bolsa, uni weyran qilar..
⁵ Öz yéqinigha xushamet qilghan kishi,
Uning putlirigha tor teyyarlap qoyghandur.
⁶ Rezil ademning gunahi özige qapqan yasap qurar;
Biraq heqqaniy kishi naxshilar bilen shadlinar.
⁷ Heqqaniy kishi miskinning dewasigha köngül bölür;
Biraq yamanlar bolsa bu ishni chüshenmes..
⁸ Hakawur kishiler sheherni qutritip dawalghutar;
Biraq aqilaniler achchiq ghezeplerni yandurar.
⁹ Dana kishi exmeq bilen dewalashsa,
Exmeq hürpiyidu yaki külidu, netijisi haman tinchliq bolmas.
¹⁰ Qanxorlar pak-diyantliklerge nepretliner;
Duruslarning jénini bolsa, ular qestler..
¹¹ Exmeq herdaim ichidiki hemmini ashkara qilar;
Biraq dana özini bésiwalar..
¹² Hökümdar yalghan sözlerge qulaq salsa,
Uning barliq xizmetkarliri yaman ögenmey qalmas.
¹³ Gaday bilen uni ezgüchi kishi bir zéminda yashar;
Her ikkisining közini nurlandurghuchi Perwerdigardur..
¹⁴ Yoqsullarni diyanet bilen sorighan padishahning bolsa,
Texti menggüge mehkem turar..
¹⁵ Tayaq bilen tenbih-nesihet balilargha danaliq yetküzür;
Biraq öz meylige qoyup bérilgen bala anisini xijaletke qaldurar..
¹⁶ Yamanlar güllinip ketse, naheqlik köpiyer;
Lékin heqqaniylar ularning yiqilghinini körer..
¹⁷ Oghlungni terbiyiliseng, u séni aram tapquzar;
U könglüngni söyündürer..
¹⁸ Perwerdigarning wehiysi bolmighan elning puqraliri yoldin chiqip bashpanahsiz qalar;
Lékin Tewrat-qanunigha emel qilidighan kishi bextliktur..
¹⁹ Qulni söz bilenla tüzetkili bolmas;
U sözüngni chüshengen bolsimu, étibar qilmas.
²⁰ Aghzini basalmaydighan kishini körgenmu?
Uningdin ümid kütkendin, exmeqtin ümid kütüsh ewzeldur..

29:3 Pend. 10:1; 15:20; 28:7; Luqa 15:13

29:4 «Biraq baj-séliq salghan bolsa,...» — yaki «biraq parixor bolsa,...».

29:7 Ayup 29:16

29:10 «Duruslarning jénini bolsa, ular qestler» — bashqa birxıl terjimisi: «biraq duruslar ularning jénidin xewer alar».

29:11 Pend. 14:33

29:13 «Gaday bilen uni ezgüchi kishi bir zéminda yashar» — ibranıy tilida: «gaday bilen uni ezgüchi kishi bir-birige yoluqar».

29:13 Pend. 22:2

29:14 Pend. 20:28; 25:5

29:15 Pend. 10:1; 13:24; 17:21,25; 22:15; 23:13

29:16 Zeb. 37:36; 58:10-11; 91:8

29:17 Pend. 13:24; 22:15; 23:13,14

29:18 «yoldin chiqip bashpanahsiz qalar» — bu ibare ibranıy tilida ikki bisliq bir söz bilenla ipadilengen.

29:20 Pend. 26:12

«Pend-nesihetler»

- ²¹ Kimki öz qulini kichikidin tartip öz meylige qoyup berse,
Künlarning biride uning béshigha chiqar..
²² Térikke kishi jédel-majira qozghap turar;
Asan achchiqlinidighan kishining gunahliri köptur..
²³ Meghrurluq kishini pes qilar,
Biraq kemterlik kishini hörmetke érishtürer..
²⁴ Oghri bilen shérik bolghan kishi öz jénigha düshmendur;
U soraqchining guwah bérishke agahlandurushini anglisimu, lékin rast gep qilishqa pétinalmas..
²⁵ Insan balisidin qorqush ademni tuzaqqa chüshüridu;
Biraq kimki Perwerdigargha tayanghan bolsa, u bixeter kötürüler..
²⁶ Köp kishiler hökümdardin iltipat izdep yürer;
Biraq ademning heq-rizqi peqet Perwerdigarningla qolididur..
²⁷ Naheqler heqqaniylargha yirginchliktur;
Durus yolda mangghan kishiler yamanlarga yirginchliktur.

Agurning pend-nesihetliri

- 30**¹ Töwendikiler Yakehning oghli Agurgha wehiy bilen kelgen sözlerdur:
Bu adem Itiyelge, yeni Itiyel bilen Ukalgha mundaq sözlerni dégen: —
² Men derweqe insanlar arisidiki eng nadini, haywangha oxshashturmen;
Mende insan eqli yoq.
³ Danaliqni héch ögenmidim;
Eng Pak-Muqeddes Bolghuchi heqqidimu sawatim yoqtur.
⁴ Kim ershke kötürülgen, yaki ershtin chüshken?
Kim shamalni qollirida tutqan?
Kim sularni Öz tonigha yögep qoyghan?
Kim yer-zéminning chégralirini belgiligen?
Uning ismi néme? Uning Oghlining ismi néme? Bilemsen-yoq?
⁵ Tengrining herbir sözi sinilip ispatlinip kelgendur;
U Özige tayanghanlarning hemmisini qoghdaydighan qalqandur..
⁶ Uning sözlirige héch nerse qoshma;
Undaq qilsang, U séni eyibleydu,
Séning yalghanchiliqing ashkarilidur..

- ⁷ I Xudayim, Sendin ikki nersini tileymen;
Men ölgüche bularni mendin ayimighaysen: —
⁸ Saxtiliq we yalghanchiliqni mendin yiraq qilghaysen;
Méni gadaymu qilmay, baymu qilmay, belki éhtiyajimgha layiqla riziqla bergeysen.

29:21 «Künlarning biride uning béshigha chiqar» — bashqa birxil terjimisi «Axirda u (qul) özige perzenttek bolup chiqar».

29:22 Pend. 15:18; 26:21

29:23 Ayup 22:29; Pend. 15:33; 18:12; Yesh. 66:2; Mat. 23:12; Luqa 14:11; 18:14; Yaq. 4:6,10; 1Pét. 5:5

29:24 «...rast gep qilishqa pétinalmas» — «Law.» 5:1ni körüng.

29:24 Law. 5:1

29:25 «bixeter kötürüler» — ibranii tilida bir söz bilenla ipadilidur.

29:26 Pend. 19:6

30:1 «wehiy bilen kelgen sözler» — ibranii tilida «yüklengen sözler» dep ipadilidur. Démek, Perwerdigarning Agurning dil-rohigha yükligen sözliri. «Bu adem» — Yakehning oghli Agur.

30:4 Ayup 38:4; Zeb. 104:3; Yesh. 40:12

30:5 Zeb. 12:6-7; 18:30-31; 19:7-8; 119:140, 2Tim. 2:16

30:6 Qan. 4:2; 12:32; Weh. 22:18

«Pend-nesihetler»

⁹ Chunki ziyade toyup ketsem, Sendin yénip: «Perwerdigar dégen kim?» — dep qélishim mumkin. Yaki gaday bolup qalsam, oghriliq qilip, Sen Xudayimning namigha dagh keltürüshim mumkin.

¹⁰ Xojayinining aldida uning quli üstidin shikayet qilma, Bolmisa u séni qarghap lenet qilidu, eyibkar bolisen.

¹¹ Öz atisini qarghaydighan,

Öz anisigha bext tilimeydighan bir dewr bar,

¹² Özini pak chaghlaydighan, emeliyette meynetchilikidin héch yuyulmighan bir dewr bar,

¹³ Bir dewr bar — ah, kibirlikidin neziri némidégen üstün,

Hakawurluqidin hali némidégen chong!..

¹⁴ Uning ajizlar we yoqsullarni yalmap yutuwetidighan chishliri qilichtek, Éziq chishliri pichaqtek bolghan bir dewr bar!.

¹⁵ Zülükning ikki qizi bar, ular herdaim: «Bergin, bergin» dep towlishar.

Hergiz toyunmaydighan üç nerse bar, hergiz qanaetlenmeydighan töt nerse bar, ular bolsimu: —

¹⁶ Gör, tughmas xotunning qarni,

Sugha toyunmighan qurghaq Yer.

We hergiz «boldi, toydum» démeydighan ottin ibaret..

¹⁷ Atisini mesxire qilidighan,

Anisini kemsitidighan közni bolsa,

Qagha-quzghunlar choqular,

Bürkütning balilirimu uni yer.

¹⁸ Men üçün intayin tilsimat üç nerse bar; Shundaq, men chüshinelmeydighan töt ish bar: —

¹⁹ Bürkütning asmandiki uchush yoli,

Yilanning tashta béghirlap mangidighan yoli,

Kémining dengizdiki yoli we yigitning qizgha ashiq bolushtiki yolidur.

²⁰ Zinaxor xotunning yolimu shundaqtur;

U bir némini yep bolup aghzini sürtiwetken kishidek:

«Men héchqandaq yamanliqni qilmidim!» — deydu..

²¹ Yer-zémin üç nerse astida biaram bolar;

U kötürelmeydighan töt ish bar: —

²² Padishah bolghan qul,

Tamaqqa toyghan hamaqet,

²³ Nepretke patqan, erge tegken xotun,

Öz xanimining ornini basqan dédek..

30:13 «Hakawurluqidin hali némidégen chong!» — ibraniy tilida «Ularning qapaqliri némanche kötürülgen!».

30:13 Pend. 6:17

30:14 Pend. 12:18

30:15 «zülük» — su ichide yashaydighan qanxor bir xil parazittur.

30:16 «Gör» — mushu yerde «gör» ibraniy tilida «shéol», yeni «tehtisara», ölüklerning rohliri qiyamet küni kütidighan yerni körsitidu.

30:20 «Men héchqandaq yamanliqni qilmidim!» — zinaxor xotunning yolining ajayibliqi bolsa özining op'ochuq gunahini héch tonumaydighanliqidin ibaret.

30:23 «Nepretke patqan» — yaki «nepretlik», «nepretlengen».

«Pend-nesihetler»

²⁴ Yer yüzide téni kichik, lékin intayin eqilliq töt xil janiwar bar: —

²⁵ Chömuliler küchlük xelq bolmisimu, biraq yazda ozuq teyyarliwélisni bilidu;

²⁶ Sughurlar özi ajiz bir qowm bolsimu, xada tashlarning arisigha uwa salidu;

²⁷ Chéketkilerning padishahi bolmisimu, lékin qatar tizilip retlik mangidu;

²⁸ Keslenchükni qol bilen tutuwalghili bolidu,

Lékin xan ordilirida yashaydu.

²⁹ Qedemliri heywetlik üç janiwar bar,

Kishige zoq bérip mangidighan töt nerse bar: —

³⁰ Haywanatlar ichide eng küchlük, héch némidin qorqmas shir,

³¹ Zilwa beyge iti,

Téke,

We puqraliri qollaydighan padishahdur...

³² Eger sen exmeqliq qilip özüngni bek yuqiri orungha qoyuwalghan bolsang,

We yaki telwe bir oyda bolghan bolsang,

Qolung bilen aghzingni yum!...

³³ Kala süti qochulsa sériq may chiqar;

Birining burni mijilsa, qan chiqar;

Adawet qozghap intiqam oylisa jédel-majira chiqar...

Padishahqa nesihet

31¹ Töwendikiler, padishah Lemuelge uning anisi arqiliq wehiy bilen kelgen sözlerdur; anisi bu sözlerni uninggha ögetken:

² I oghlum, i méning amriqim, qesemler bilen tiligen arzuluqum, men sanga néme dey?

³ Küch-quwwitingni ayal-xotunlar teripige serp qilmighin;
Yaki padishahlarnimu weyran qilidighan ishlargha bérilgüchi bolma!...

⁴ I Lemuel, sharab ichish padishahlargha layiq emes,
Emirlergimu haraqqa xumar bolush yarashmas.

⁵ Bolmisa ular sharab ichip, muqeddes belgilimilerni untup,
Bozek bendilerning heqqini astin-üstün qiliwétishi mumkin.

⁶ Küchlük haraq ölgüsi kelgenlerge, hesretke chömgenlerge bérilsun!

⁷ Ular sharabni ichip, miskinlikini untup,

30:25 Pend. 6:8

30:31 «zilwa beyge iti» — yaki «beyge éti» — ibraniiy tilida bu söz bek az uchraydu. «puqraliri qollaydighan padishahdur» — bashqa ikki xil terjimisi: «Aghdurulmas we örülmes padishahdur» yaki «Öz qoshunini bashlighan padishahdur».

30:31 Ayup 39:19-28

30:32 «Qolung bilen aghzingni yum!» — belkim ibraniiy tilida «boldi, bes!» dégen menini bérish mumkin.

30:32 Ayup 21:5

30:33 «Kala süti qochulsa ... birining burni mijilsa... adawet qozghap intiqam oylisa ...» — bu jümlidiki «qochulsa» «mijilsa» we «qozghap ... oylisa» ibraniiy tilida oxshash bir péil bilen ipadilengen.

31:1 «Padishah Lemuel» — bezi alimlar «Lemuel»ni Sulaymanning anisi Bat-Shéba uninggha qoyghan leqem, dep qaraydu. Israil üstidin höküm sürgüchiler arisida «Lemuel» isimlik bir padishah bizge namelum. «Lemuel» dégenning menisi: «Xuda üçhün».

«wehiy bilen kelgen sözler» — eger bu bab Agurning (30:1) söziining dawami bolsa, undaqta

«wehiy bilen kelgen sözler» Perwerdigarning Agurning «dil-rohigha yükligen sözliri»ni ng dawamini körsitidu.

31:2 «I méning amriqim» — ibraniiy tilida «I baliyatqumning balisi!». «qesemler bilen tiligen arzuluqum!» — ibraniiy

tilida «I qesemlirimning balisi!».

31:3 «ayal-xotunlar teripige» — démek, jinsiy heweslerge.

31:3 Qan. 17:17

Qaytidin derd-elimini ésige keltürmisun!

⁸ Özliri üçhün gep qilalmaydighanlarga aghzingni achqin,
Halak bolay dégenlarning dewaside gep qil.

⁹ Süküt qilma, ular üçhün lilla höküm qil,
Ézilgenlarning we miskinlarning derdige derman bol..

Peziletlik ayal

¹⁰ |**ⲛ**| Peziletlik ayalni kim tapalaydu?

Uning qimmiti leel-yaqutlardinmu zor éship chüshidu...

¹¹ |**ⲕ**| Érining köngli uninggha tayinip xatirjem turidu,
U bolghachqa éringing alghan oljisi kem emestur!

¹² |**ⲕ**| U ömür boyi érige wapadar bolup yaxshiliq qilidu,
Uni ziyangha uchratmaydu.

¹³ |**ⲧ**| U qoy yungi we kendir tépip,
Öz qoli bilen jan dep ejir qilidu.

¹⁴ |**ⲧ**| U soda kémilirige oxshash,
ailini béqishtiki ozuq-tülüklerni yiraq jaylardin toshuydu.

¹⁵ |**ⲧ**| Tang yorumasta u ornidin turidu,
ailisidikilerge yémeklik teyyarlaydu,
Xizmetkar-dédeklerge nésiwisini teqsim qilidu..

¹⁶ |**ⲧ**| U bir parche étizni özi körüp alidu;
Qoli bilen yighqan daramettin u bir üzümzar bina qilidu.

¹⁷ |**ⲧ**| Ishqa qarap u bélini küch bilen baghlar,
Bileklirini küchlendürer;

¹⁸ |**ⲟ**| Öz ishining paydiliqligigha közi yéter,
Kéchiche chirighini öchürmey ish qilar.

¹⁹ |**ⲧ**| U qolliri bilen chaqni chörer,
Barmaqliri yip urchuqini tutar.

²⁰ |**ⲕ**| Ajizlarga yadrem qolini uzitar;
Hajetmenlerge qollirini sozar.

²¹ |**ⲕ**| Qar yaghqanda u ailisi toghruluq endishe qilmaydu,
Öyidikilerning hemmisige qizil kiyimler kiydürülgen.

²² |**ⲕ**| Kariwat yapquchlrini özi toquydu;
Özining kiyim-kéchekliri kanap we sösün rexttindur.

²³ |**ⲕ**| Éringing sheher derwazilirida abruyi bar;
Shu yerde u yurttiki aqsaqallar qataridin orun alidu..

²⁴ |**ⲟ**| U nepis kanaptin kiyim-kéчек tikip uni satidu;
Belwaghlarini tikip sodigerlerni teminleydu.

31:7 «Ular sharabni ichip, ... qaytidin derd-elimini ésige keltürmisun!» — bu sözler kinayilik, hejwiyl bolghini bilen, miskinlarning sharab ichish sewebigimu hésdashliq bildüridu. Lékin ayet ularning shundaq qilidighanliqini hergiz testiqlighan emes. Közde tutulghini hökümdarlarning éghir mes'uliyitidin ibarettur.

31:9 Law. 19:15; Qan. 1:16

31:10 «peziletlik ayalni kim tapalaydu?...» — kéyinki 22 ayet shéir bolup, ibraniiy tilida alahide shekilge ige. Ibraniy yézigiqa 22 herp bar. Bu 22 ayetning herbiri ibraniiy élipbe tertipige asasen bashlinidu (mesilen, uyghur tili bolsa, a-, e-, b- qatarliq herpler bilen bashlanghangha oxshash).

31:10 Pend. 12:4

31:15 «... nésiwisini teqsim qilidu» — yaki «... ishni teqsim qilidu».

31:23 «Éringing sheher derwazilirida abruyi bar» — kona örp-adetler boyiche, yurttiki aqsaqallar sheher derwazida yighin échip sot qilatti.

«Pend-nesihetler»

- ²⁵ |**پ**| Kiyimi küch-qudret we izzet-hörmettur;
U kéleçekke ümid bilen külüp qaraydu.
- ²⁶ |**د**| Aghzini achsila, dana söz qilidu,
Tilida méhribane nesihetler bar.
- ²⁷ |**آ**| ailisidiki ishlardin daim xewer alidu,
Bikargha nan yémeydu.
- ²⁸ |**ر**| Perzentliri ornidin turup uninggha bext-beriket tileydu;
Érimu mubareklep uni maxtap: —
- ²⁹ |**ر**| «Pezilet bilen yashighan ayallar köptur,
Biraq sen ularning hemmisidinmu éship chüshisen» — deydu.
- ³⁰ |**و**| Güzellik séhri aldamchidur,
Hösn-jamalmu peqet bir köpük, xalas,
Peqet Perwerdigardin qorqidighan ayalla maxtilidu!
- ³¹ |**ت**| U öz méhnitining méwiliridin behrimen bolsun!
Ejirliri uni derwazilarda hörmət-shöhretke érishtürsun!.

31:31 «Ejirliri uni derwazilarda hörmət-shöhretke érishtürsun!» — yuqiriqi izahatta déyilgende, sheher derwaziliri aqsqaqallar olturidighan orun bolup, jemiyyetning eng yuqiri derijisini bildüridu.

Qoshumche söz

Pend-nesihetlerde tilgha élinghan bext-beriketler we ularning Xudaning Israil xelqi bilen tüzgen ehdisi bilen bolghan munasiwiti

Oqurmenler «Pend-nesihetler»de Xudaning emrlirini ching tutup emel qilghanlarga nurghun bext-beriketlerni, jümlidin bayashatliq, salamatlik we uzun ömürni bérédighanliq toghrisidiki altundek wedilirini bayqighan bolsa kérek. Mesilen: —

«I oghlum, telimimni untuma,
Dégenlirimni hemishe könglüngde ching tut.
Chünki u sanga beriketlik künler, uzun ömür,
Xatirjemlik qoshup béridu» (3:1-2)
«Özüngni eqilliq sanima;
Perwerdigardin eyminip, yamanliqtin yiraq bol.
Shundaq qilghiningda, bu ishlar derdingge derman,
Ustixanliringha yilik bolidu.
Perwerdigarning hörmitini qilip mal-dunyayingdin hediye'lerni sunghin,
Étizingdin tunji chiqqan mehsulatliringdin uninggha atighin;
Shundaq qilghiningda, ambarliring ashliqqa tolup tashidu,
Sharab kölchekliringde yéngi sharab éship-téship turidu» (3:7-10).

Bezi izahatlimizda körsetkinimizdek, bu wedilerning asasi Xudaning Musa peyghemberning wasitisi arqiliq Israil xelqi bilen tüzgen ehdisidir. Ehdining asasiy mezmuni: «Méning awazimgha qulaq salsanglar, Méning emrim boyiche mangsanglar, Men silerni beriketleymen, qoghdaymen; emma Manga qulaq salmisanglar, undaqa Méning terbiye jazalirim astigha kélisiler» dégendek bolidu («Mis.» 19:6-7, «Law.» 26-bab, «Qan.» 28-babni körüng). Israil xelqi ehde boyiche yashighan bolsa, undaqa ularning zémini barghanséri yéngi bir «Érem baghchisi»dek bolup ketken bolatti we ular muyesser bolghan seltenet arqiliq Xuda bu bext-beriketni pütkül dunyagha yetküzgen bolatti; Ibrahimgha wede qilghinidek: — «**Sen arqiliq yer yüzidiki barliq aile-qebililer bext-beriket tapidul!**» («Yar.» 12:3).

Biz bu ishlar toghrisida töwendikilerni bayqaymiz: —

(1) Oqurmenler Tewrattiki tarixiy qisimlardan bayqiyalayduki, Israil Xudaning ehdiside turghan emes. Hetta Xuda ularning yénighe heqiqiy padishahini, yeni Mesihini ewetkende, ular uni qobul qilishning ornigha uni ret qilip: «**Rim impératori Qeyserdin bashqa héch padishahimiz yoqtur!**» dep warqirighan («Yuh.» 19:5).

Shuning bilen, gerche ixlasmen ademlerla «Pend-nesihetler»de körsitilgen bext-beriketlerni körgen bolsimu, lékin pütkül el ulargha muyesser bolmay keldi. Uning üstige, ixlasmenler bezide Xudaning «Pend-nesihetler»diki wediliri boyiche eslide körüşke tégishlik bext-beriketlerdin bashqilarning gunahliri tüpeylidin mehrum boldi. Daniyal peyghember buning bir misalidir. Uning künliride, Israil xelqi gunahliri tüpeylidin Babilgha sürgün qilindi. Daniyal özi ixlasmen yigit bolup, ularning butpereslikige hemrah bolmighan bolsimu, yenila ular bilen japa tartip, Babilgha sürgün bolghan. Shu yerde uning étiqadi köp sinaqlargha duch kelgendin kéyin u «Pend-nesihetler»de wede qilinghan bext-beriketlerning köpini, yeni uzun

«Pend-nesihetler»

ömür, Xudaning bashpanahliqi we bayashatliqni körgen. Tewrat dewride, Xudaning muqeddes bendilirining tarixliridin köpi uningdek bolghan bolsa kérek.

(2) Emdi Injil dewridiki étiqad qilghuchilar «Pend-nesihetler»de wede qilinghan shu bext-beriketlerge muyesser bolamdu?

«Korintliqlargha (2)»de mundaq oquymiz: **«Chünki Xudaning qanchilik wediliri bolushidin qet'iynezer, ular Uningda (yeni Mesihde) «berheq»tur, we biz arqiliq Uningdimu Xudagha shan-sherep keltüridighan «Amin» bardur»** (1:20).

Biz shuni sheksiz déyeleymizki, Xuda Israilgha wede qilghan jismaniy jehettiki bext-beriketler Özige étiqad qilghuchilargha «yéngi asman, yéngi zéminda mutleq emelge ashurulidu — uzun ömür (emeliyette «menggülük hayat»), saq-salamet bir ten (yépyéngi bir ten, uningda héch aghriq-silaq, yigha-zar yaki azab bolmaydu — «1Kor.» 15:50-54, «Weh.» 7:17, 21:4) we sanaqsiz bayliq bolidu («1Kor.» 2:9). Hazirqi dewrimizde bolsa Xudaning muddia-meqsiti roh-qelbde her jehettin Özige oxshash, «Özining süriti» bolghan bir qowmgah ige bolush, shundaqla ulargha barliq rohiy bext-beriketlerini yetküzüshtin ibarettur («Ef.» 1:3). Bu bext-beriketlerning qimmiti herqandaq jismaniy bext-beriketlerning qimmitidin asmanning zémindin yuqiri bolghinidek yuqiri turidu. Öz xelqi mushu bext-beriketlerge muyesser qilinish üçün hertürlük azab-oqubetlerge duch kélidu we derweqe ularning étiqadining paklinishi we tawlinishi üçün shundaq bolushi kérek (mesilen, «Zebur» 94:1-7ni körüng). Rebbimizning Öz söz-kalamini qobul qilip étiqadqa kirgenlarning ehwalı toghrisidiki sözlirini körüng: **«Söz-kalamni dep qiyinchiliq yaki ziyankeshlikke** (uchrimay qalmaydu)... **uchrighinida...»** («Mat.» 13:21). Biz Uninggha egeshken bolsaq, hertürlük azab-oqubetlerge yüzlinishke teyyar turushimiz lazimliqı toghrisidiki Uning bashqa sözlirini körüng (mesilen, «Mat.» 10:38, 16:24, «Mar.» 8:34) we shundaqla Pétrus, Yaqup, Pawlus we barliq rosullarning bu ish toghrisidiki sözlirini körüng (mesilen, «Ros.» 14:22, «Rim.» 5:3, «Kol.» 1:24, «Fil.» 1:29, «1Tés.» 2:13-16, «2Tés.» 1:4, «2Tim.» 2:3, «1Pét.» 1:6, 1:19-24, «Yaq.» 5:10). Xudaning bu azab-oqubetlerde nurghun muddia-meqsetliri bardur (mesilen, «Kolossiliklerge»diki «qoshumche söz»imizdiki 1:24 toghruluq sherhlirimizni körüng). Uning üstige barliq étiqadchilar Xudaning «terbiyilik jazaliri»gha uchraydu (mesilen, «Ibr.» 12:5-17 bilen «Pend.» 3:11-12, «2Kor.» 5:9, «1Kor.» 5:1-5, 10:26-34ni körüng).

Shundaq déginimiz bilen herbir étiqadchigha «Pend-nesihetler»de bérilgen barliq nesihetning menggülük qimmiti bardur. Özini rezilliktin saqlashqa, aldama xaltigha chüshmeslikke we aldanchilarnı perq étitshke, öz ailisidikilerdin obdan xewer élishqa, ulargha terbiye bérishke we barliq ishlirining ronaq tépishigha, shundaqla shular arqiliq ularda Xudagha shan-sherep keltürüşke we bashqilargha yaram yetküzüşke kimge danaliq kérek bolmisun? Bu qimmetlik heqiqetler mezkur kitabta tépidu. Kimki özini shularning ichige chöküp, uni özige singdürse, insanlar arisida danaliq we bilimning bayliqliri bilen tolghan eng bay adam bolidu.

Uning üstige, öz közimiz bilen körgendek, «Pend-nesihetler»diki heqiqetlerni qobul qilghanlarning biz muzakire qiliwatqan shu jismaniy bext-beriketlergimu (bolupmu salametlik jehettin) nésp bolidighan ehwallar az emes.

«Pend-nesihetler»

«Pend-nesihetler»de köp sözler némishqa körünüshte qiz-ayallargha emes, belki erlergila nishan qilididu?

Bu yerde bu soalgha sehiye cheklimesi bilen toluq jawab bérelmeymiz. Emma shuni éniq déyishimiz kérekki, Muqeddes Kitabtiki barliq telimlerde asasen erler we ayallarning herbiri Xuda aldida oxshash qimmatliktur. Rohiy jehettin erler bilen ayallar otturisida héchqandaq perq yoqtur. Mesih barliq insanlar üçün, erler üçün, ayallar üçün öldi; ölümün tirilishte erler bilen ayallar otturisida perq bolmaydu (mesilen, «Mat.» 22:30 we «1Kor.» 11:1-16ni we shu mektuptiki «qoshumche söz»imizni we shu ayetler üstide toxtalghinimiznimu körüng).

Halbuki, öy ichide Xuda erni ayaligha, shundaqla ailisidiki barliq kishilerge bash qilghan (yene «1Kor.» 11:1-16ni we shu mektuptiki «qoshumche söz»imizni körüng). Shunga ailide er kishining köprek jawabkarliqi bardur. «Yéngi ehde»ni qobul qilghanlar, yeni Xudaning nijatliqi bilen «yéngi qelb we yéngi roh»ni qobul qilghanlar toghruluq Xuda: **«Tewrat-qanunlirimni ularning ichige salimen, hemde ularning qelbigimu yazimen»** we **«Ularining hemmisi, yeni eng kichikidin chongighiche méni bilip bolghan bolidu»** deydu («Yer.» 31:31-34). Shunga öydiki muhim qararlarda Xudaning Muqeddes Rohi Öz iradisi toghruluq hem er kishining qelbide hem ayal kishining qelbide guwahliq béridu, dep ishinimiz; qararlarning tüp hoquqi we mes'uliyiti bolsa yenila er kishide turidu, elwette.

Tewrat dewride Israil xelqide qizlar yatliq bolghuche adette atisining öyidin köp chiqmay turatti. Özliri üçün qarar qilalaydighan ishlarning dairisi sel cheklik idi. Shunga «Pend-nesihetler»diki jékileshler we nesihetlarning köpinchisi özlirining öyidiki ishlargha mes'ul bolghan erlerni nishan qilidu. Erler mezkur kitab boyiche öydiki ishlarni semimiylik, adilliq we köyümchanliq bilen béjirse, qaysi ayal yaki qiz narazi bolidu yaki aghrinidu? Halbuki, бүгүнкү jemiyyette yéngi qelb we yéngi rohnı qobul qilghanlarga nisbeten, er bolsun, ayal bolsun «Pend-nesihetler»diki sözler oxshashla muhim rol oynaydu we tolimu qimmatliktur.

Oqurmenler körgende, «Pend-nesihetler»de qiz-ayallarnı «töwen körüş» yaki «kemsitish» mewjut emestur. Balılarning jismaniyy we rohiyy jehettin saghlam bolushi we yaxshi chong bolushida atining telim-terbiyisi hem anining telim-terbiyisi oxshashla muhim ikenlikı éniq körülıdu (1:8, 6:20, 30:17, 31:1). 1:20-33de, 4:1-13de, 8-bab we 9-babta «Danalıq» ademleshtürölgen bolup, ayal kishi süpitide sözleydu. «Pend-nesihetler»diki bezi hékmetlik sözler diqqitimizni peziletlik ayal kishining öz peziliti we nomusini saqlash üçün küresh qıldıghanlıqıgha tartıdu (bu küreshler bezi waqıtlarda yoshurun bolıdu — mesilen, 11:16). Axırqı 31-babta «peziletlik ayal»ni bayan qilghan güzel shéirni körimiz (31:10-31). Érinıng uninggha toluq ishenchi bolghachqa (31:11), öy ichide uning qarar qilish hoquqi we erkinlikı barlıqı körülıdu we éri derweqe uning tirishchanlıqı we aldın körerlikı bilen köp payda köridu. U ésil rextlerni tallap sétiwélip, öyidikilerge kiyimlerni tikip béridu we kiyim tikip satıdu (31:13-14, 21-22, 24); u kembeghellerge köp xeyr-saxawetlik qıldı; hetta bir parche yernimu öz közi bilen körüp sétiwalıdu (31:16). Mushundaq erkinlik we ishench bolghan er-ayallıq munasiwet heqiqeten bextlik munasiwettur; we derweqe Xuda bilen yéqin alaıqide yashay dégenler üçün, Uning er-ayallıq munasiweti toghrisidiki iradisi del shundaq bolushtur.